

Osviještenost i iskustva mladih ljudi u Hrvatskoj vezano uz Konvenciju o pravima djeteta

Lukavečki, Tiana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:259482>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Tiana Lukavečki

**OSVIJEŠTENOST I ISKUSTVA MLADIH
LJUDI U HRVATSKOJ VEZANO UZ
KONVENCIJU O PRAVIMA DJETETA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

TIANA LUKAVEČKI

**OSVIJEŠTENOST I ISKUSTVA MLADIH
LJUDI U HRVATSKOJ VEZANO UZ
KONVENCIJU O PRAVIMA DJETETA**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Irena Cajner Mraović

Zagreb, 2022.

Želim se zahvaliti bratu i dragim prijateljicama V.P., A.T. i A.P. koje su bile uz mene i uz koje je studiranje bilo iznimno lakše.

Za neprestanu i bezuvjetnu podršku i brigu kroz godine studiranja posebno se zahvaljujem roditeljima, Bosiljki i Renatu.

Od srca hvala i Vitomiru koji je bio moj najčvršći oslonac i pružao mi bezuvjetnu podršku kroz moje studentsko putovanje.

Veliku zahvalu dugujem svojoj mentorici izv.prof. dr. sc. Ireni Cajner Mraović na stručnom vodstvu, pomoći i strpljenju pri izradi ovog diplomskog rada te znanju i vještinama prenesenima kroz sve ove godine.

Bez svih vas ništa od ovog ne bi bilo ostvarivo.

Hvala!

Osviještenost i iskustva mladih ljudi u Hrvatskoj vezano uz Konvenciju o pravima djeteta

Sažetak

Konvencija o pravima djeteta Ujedinjenih naroda je od 1989. godine temeljni dokument za prava djece koji obvezuje sve države potpisnice na poštivanje prava. Istraživanje prezentirano u ovom radu oslanja se na prava propisana Konvencijom te je cilj istraživanja bio je steći uvid u znanja, iskustva i stavove mladih vezano za dječja prava kao i u primjenu prava u praksi. Kvalitativnim istraživanjem provedenim u obliku fokus grupa obuhvatilo se ukupno 23 ($N=23$) ispitanika u sedam fokus grupa, od kojih se šest fokus grupa sastojalo od ispitanika društveno-humanističkog područja ($N_{\text{društveno-humanističko}} = 19$) i jedna od studenta STEM područja ($N_{\text{STEM}} = 4$). Fokus grupe provodile su se *online* metodom polustrukturiranog intervjua te su ih provodila dva moderatora.

Rezultati istraživanja obuhvaćaju transkribirane, analizirane i kodirane izjave ispitanika podijeljene i prezentirane prema grupama prava: prava preživljavanja, razvojna prava, zaštitna prava i prava sudjelovanja. Rezultati istraživanja su pokazali razliku između studenta društveno-humanističkog fakultetskog usmjerenja i studenta STEM područja u kritičkom promišljanju primjene i provođenja prava djece u društvu općenito, van njihovih osobnih iskustva. Što se tiče provođenja prava u praksi, rezultati su pokazali da postoje pozitivni i negativni komentari vezani za svaku grupu prava, a većina sudionika je u svojim iskustvima navela situacije u kojima se nisu poštivala prava djece. Svojim sugestijama sudionici su pokušavali doći do najboljeg načina kako poboljšati primjenu i provedbu prava djece u Hrvatskoj.

Ključne riječi: kvalitativno istraživanje, prava djece, mladi, društveno-humanističko područje, STEM područje

Awareness and experiences of young people in Croatia concerning Convention on the Rights of the Child

Abstract

Since 1989, the United Nations Convention on the Rights of the Child has been a fundamental document for children's rights that binds all signatory states to respect the rights stated in the document. The research presented in this paper is based on the rights prescribed by the Convention, and the goal of the research was to gain insight into the knowledge, experiences, and attitudes of young people regarding children's rights as well as the application of rights in practice. Qualitative research conducted in the form of focus groups included a total of 23 (N=23) respondents in seven focus groups, of which six focus groups consisted of respondents from the social and humanities field ($N_{social-humanities}=19$) and one from a STEM student areas ($N_{STEM}=4$). The focus groups were conducted online using the semi-structured interview method and by two moderators.

The results of the research include transcribed, analyzed, and coded statements of respondents divided and presented according to groups of rights: survival rights, development rights, protection rights and participation rights. The results of the research showed the difference between a student of the social-humanistic faculty and a student of the STEM field in critically considering the application and implementation of children's rights in society in general, outside of their personal experiences. As for the implementation of rights in practice, the results showed that there are positive and negative comments related to each group of rights, and most of the participants mentioned that they have found themselves in situations in which children's rights were not respected. With their suggestions, the participants tried to find the best way to improve the application and implementation of children's rights in Croatia.

Keywords: qualitative research, children's rights, youth, social-humanistic area, STEM area

Sadržaj

1. Uvod	2
2. Prava djeteta	5
1.1. <i>Povijesni pregled prava djece u međunarodnim dokumentima</i>	5
3. Konvencija o pravima djeteta Ujedinjenih Naroda	9
4. Važnost poznavanja prava djeteta	13
5. Cilj i problemi	14
6. Metodologija istraživanja	14
7. Rezultati	18
1.2. <i>Prava preživljavanja</i>	18
1.3. <i>Razvojna prava</i>	24
1.4. <i>Zaštitna prava</i>	30
1.5. <i>Prava sudjelovanja</i>	34
8. Rasprava	39
9. Zaključak	41
10. Literatura	43

1. Uvod

Djeca su budućnost svakog društva te ulaganjem u djecu i mlade, društvo brine o samome sebi. Zbog svoje nezrelosti i fragilnosti pod nadzorom su odraslih koji ih kroz proces odrastanja prate i usmjeravaju. Djeca kroz primarnu i sekundarnu socijalizaciju uče kako postati uzorni i vrijedni članovi društva koji će svojim znanjem i vještinama doprinosti njegovom daljnjem razvoju. Kako bi svako dijete moglo ispuniti svoje potencijale važno je da se postave osnovne i temeljne stvari koje je nužno osigurati svakom djetetu kako bi u tome i uspjelo. Upravo te osnove i temelje nazivamo pravima djeteta i možemo ih naći u Konvenciji o pravima djeteta Ujedinjenih Naroda (dalje u tekstu: Konvencija o pravima djeteta). Ta prava, bez iznimke, ima svako dijete.

Kroz svoje djetinjstvo dijete će se susresti s raznim izazovima i opasnostima te će ga trebati zaštititi. Također će razvijati ideje i maštati te ga u treba poduprijeti i omogućiti mu da se izrazi i aktivno sudjeluje u svojoj okolini. Potrebno je da uz sve to živi u uvjetima koji mu neće ugrožavati psihičko i fizičko zdravlje te unutar kojih će se razvijati do svog punog potencijala. Sve ove stavke obuhvaćene su Konvencijom o pravima djeteta koju možemo podijeliti, prema opisanome, na četiri grupe prava: prava preživljavanja, razvojna prava, zaštitna prava i prava sudjelovanja.

Konvencija o pravima djeteta međunarodni je dokument usvojen od strane Generalne skupštine ujedinjenih naroda 1989. godine, a Republika Hrvatska se smatra potpisnicom Konvencije o pravima djeteta od dana osamostaljenja, 8. listopada 1991. godine (<https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta>). Postojanje dokumenata poput Konvencije o pravima djeteta od velike je važnosti jer se na taj način briga o djetetu ne zadržava samo unutar obitelji, već postaje zadaćom i odgovornošću cijelog društva. Prepoznavanje tih prava u društvu na kolektivnoj razini i njihova primjena kroz društvene organizacije i institucije je neophodna, kao i prepoznavanje i primjenjivanje istih tih prava na individualnoj razini svih članova tog društva jer se upravo tako možemo približiti onom idealnom cilju – jednaka prava za svu djecu.

Nažalost, situacija u svijetu je daleko od idealnog. Liaqat, Awan, Liaqat i Asghar (2018; str. 1624) navode da je prema izvješću Svjetske zdravstvene organizacije (eng. *World Health Organization – WHO*) iz 2016. godine, otprilike 6.6 milijuna djece i adolescenata u svijetu umrlo od bolesti i drugih zdravstvenih stanja koja se mogu liječiti ili prevenirati. Izvješće iz

2019. godine koje se odnosi na broj umrlih u 2019. godini pak navodi da se brojka popela do 7.4 milijuna. Prema izvještaju UNICEF-a, Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) i Svjetske banke (The International Bank) iz 2021. godine problemom nastavlja biti i loša prehrana (*eng. malnutrition*) zbog koje dolazi do zakržljalosti kod djece (djeca ne postižu visinu primjerenu svojoj dobi, te su posljedice toga trajna fizička i kognitivna oštećenja), a brojka koja se procjenjuje za navedeni problem je oko 149.2 milijuna djece u svijetu. S problemom pretilosti 2016. godine susrelo se 124 milijuna djece u svijetu (WHO, 2018), a također zabrinjavajući podatak je i to da je 2019. godine 5.2 milijuna djece u svijetu umrlo prije njihovog petog rođendana, od toga oko 47% (2.4 milijuna) djece umre unutar prvog mjeseca života (Sharrow, Hug, Liu i You, 2020). Još jedna od zabrinjavajućih činjenica je situacija u školama diljem svijeta 2016. godine jer skoro 570 milijuna djece nema pitke vode u školama, preko 620 milijuna djece nema osnovne sanitarne usluge, a skoro 900 milijuna djece nema dostupno u školama osnovne higijenske usluge (UNICEF i WHO, 2018).

Ono što ovi podaci pokazuju jest problem kod prvog koraka, zaštite dječjeg života, odnosno, nepoštivanje prava preživljavanja. Iako su sva prava jednako važna, ipak bez poštivanja prava koja osiguravaju djetetu život, ne možemo govoriti o pravima koja mu osiguravaju razvoj i sudjelovanje. Svakako, važno je napomenuti da su navedeni problemi slika brige o djeci i poštivanja njihovih prava na globalnoj razini te se ta slika nužno ne prenosi i na situaciju u Hrvatskoj. Bez obzira na to, slika je zabrinjavajuća i svakako služi kao poticaj da se istraži situacija u Hrvatskoj.

Neka istraživanja na temu prava djeteta u Hrvatskoj provedena su nad djecom (Borić, 2020; Petani i Mijić, 2009.; Sladović Franz, Kregar Orešković, Vejmelka, 2007; Kletečki Radović, Vejmelka, Družić Ljubotina, 2017), neka nad odraslima (Sukobljević, 2021; Žurić, 2021; Feldman, 2020; Klepić, 2021; Bjelobradić, 2021; Homa, 2020; Buljan Flender, Čorić, Štimac, 2008) te postoji i zamjetan broj istraživanja medija na temu dječjih prava koja se bave kršenjem prava (Homa, 2020; Klobučar, 2021) i zaštitom privatnosti u medijima (Boko, 2021; Grmuša, Tomulić, Anđelić, 2019). Provedenih istraživanja nad djecom je značajno manje, što je razumljivo obzirom na etička načela takvih istraživanja, no s druge strane, imajući na umu prava sudjelovanja djece, ta istraživanja su vrlo vrijedna. Istraživanja prevedena nad odraslima su česta, te nisu rijetka tema završnih i diplomskih radova studenata (Bjelobradić, 2021; Homa, 2020; Klepić, 2021; Sukobljević, 2021; Feldman, 2020) što nam govori da je tema prilično aktualna među mladima u društveno-humanističkim područjima, a situacija je slična i s istraživanjima medija na temu prava djece (Klobučar, 2021; Vuk, 2020; Herceg Gogić, 2019).

Istraživanje autorice Borić (2020) provedeno nad djecom u dobi od 10 do 15 godina pokazalo je da su djeca svjesna svoje okoline te su jasno iznosila elemente koji su im potrebni i poželjni u njihovim lokalnim zajednicama. Što se tiče njihovih prava sudjelovanja, rezultati su pokazali da je odnos djece i odraslih hijerarhijski i da se njihovo mišljenje navise uvažava u obitelji, nakon toga u školi te da se u lokalnoj zajednici gotovo uopće ne uvažava. Istraživanja medija u Hrvatskoj pokazala su da problemom nastavlja biti kršenje prava djece iako propisi i regulacije postoje (Boko, 2021; Klobučar, 2021). Jedna od učestalih tema su i istraživanja provedena nad budućim učiteljima i nastavnicima (Sukobljević, 2021; Žurić, 2021) i zaposlenim nastavnicima (Feldman, 2020; Klepić, 2021). Rezultati istraživanja (Sukobljević, 2021; Feldman, 2020; Žurić, 2021) pokazali su da nastavnici i budući nastavnici više podržavaju prava na zaštitu nego prava na samoodređenje.

Prema navedenim istraživanjima možemo zaključiti da i na prostoru Hrvatske postoji mjesto za napredak kada su u pitanju prava djece te će se ovaj diplomski rad baviti upravo njima. U prvom poglavlju ovog rada bit će prikazan povijesni pregled prava djece. Osim promjena u društvu i različitih pokreta na temu prava djece, bit će prikazani i objašnjeni razni povijesni dokumenti koji su se ticali prava djeteta. Ove dvije teme će se ispreplitati i proučavat će se utjecaj društvenih promjena i pokreta na dokumente i promjene u dokumentima. Sva ta povijesna zbivanja dovela su nas do 1989. godine kada je izdana Konvencija o pravima djeteta. Riječ je o važnom dokumentu koji je temelj za prava djece danas. Konvencija o pravima djeteta sastoji se od Preambule i 54 članka koji su podijeljeni na tri dijela te su u jednom od ta tri dijela navedena prava djece. Više o dokumentu, njegovoj važnosti i sadržaju bit će u drugom djelu rada. U trećem djelu rada predstavljeno će biti kvalitativno istraživanje provedeno nad studentima u obliku fokus grupa čiji je cilj ispitati u kojoj su mjeri mladi u Hrvatskoj upoznati s pravima djece, koliko ih razumiju te koji su njihovi stavovi i iskustva. U sklopu tog dijela bit će prikazani rezultati podijeljeni prema grupama prava: pravo na preživljavanje, razvojna prava, zaštitna prava i prava sudjelovanja. Nakon rezultata slijedi rasprava u kojoj će se ukratko ponoviti rezultati te će se usporediti s rezultatima drugih relevantnih istraživanja. Na kraju slijedi zaključak koji će uključivati ograničenja istraživanja i praktične implikacije.

2. Prava djeteta

Djeca se razlikuju od odraslih te na drugačiji način promatraju svijet i okolinu u kojoj se nalaze. S ciljem da se u toj okolini djeca zaštite, često je želja odraslih utišati neke njihove ideje i želje. Ipak, i takvo ograničavanje može dovesti do negativnih posljedica kod djeteta jer mogućnost da utječu na svoj život je temelj za osiguravanje njihove dobrobiti (Lundy, 2014 prema Ursin i Haanpää, 2018). Sudjelovanje u svakodnevnom životu i donošenje odluka daje djetetu iskustvo pomoću kojeg uči biti članom društva, biti samostalno, odgovorno. Različitim interakcijama i sudjelovanjem dijete gradi svoje stavove i samopouzdanje. Temelji znanja, vještina i vrijednosti postavljeni su u djetinjstvu i upravo to čini djetinjstvo iznimno bitnim periodom života. Pravima djeteta želi se postići da su svakom djetetu dostupni oni osnovni uvjeti potrebni da se izgradi i izraste u odraslu osobu koja posjeduje vještine i znanja potrebna da živi i napreduje u svijetu (United Nations, 1989). Ipak, prava djeteta koja se zalažu za njihovu autonomnost i samostalnost kod donošenja nekih odluka nisu oduvijek nailazila na odobrenje u društvu (npr. Pokret za oslobođenje djece), a duga praksa nepostojanja prava djeteta i pogleda na dijete kao biće koje nije sposobno samo donositi odluke rezultirala je kasnim uvrštavanjem takvih prava u međunarodne dokumente o pravima djece (Feshbach, Feshbach, 1978; Širanović, 2016; Cagliari, 2013).

1.1. *Povijesni pregled prava djece u međunarodnim dokumentima*

Ideja o pravima djece nikla je u vrijeme Prvog svjetskog rata kada su sva ljudska prava bila ugrožena. Britanska aktivistica i reformatorica Eglantyne Jebb potaknula je razgovor i zahtijevala promjene nužne da se djeci osiguraju osnovni uvjeti za život (Our Founder, 2019; Širanović, 2016). Javno je upozoravala i skretala pozornost na fotografije koje pokazuju djecu koja umiru od gladi i nedostatka lijekova. Nakon rata, 1919. godine, osnovala je organizaciju *Save the children* čiji je cilj bio javnosti ukazati na probleme i nevolje u kojima se nalaze djeca u svijetu, te se izboriti za postojanje njihovih prava i poštovanje istih u cijelome svijetu. Njezina neumorna namjera da ukaže na to što se događa djeci u Njemačkoj i Austriji rezultirala je njezinim uhićenjem, no jamčevinu za njeno oslobođenje platio je sudac koji je bio oduševljen njezinom predanošću i borbom za prava djece. Plaćanje navedene jamčevine smatra se prvom donacijom organizaciji *Save the children* (Our Founder, 2019). Uspjeh u osnivanju navedene organizacije razvio je ideju za međunarodnim pokretom za pomoć djeci te se isto ostvarilo

1920. godine kada je u Ženevi osnovan međunarodni savez *International 'Save the Children' Union* čijim se osnivačem navodi Eglantyne Jebb (Cots, 2009, Our Founder, 2019). Ženevska deklaracija o pravima djeteta donesena je 1924. godine i ona označava početak promicanja prava djeteta. U Ženevskoj deklaraciji o pravima djeteta navedeno je pet stavki za koje se smatra da društvo duguje omogućiti djetetu, a one su: (1) da djetetu moraju biti osigurana sredstva koja su potrebna za njegov normalan razvoj, materijalna i duhovna, (2) dijete koje je gladno treba nahraniti; djetetu koje je bolesno treba pomoći, djetetu koje je zaostalo, mora se pomoći; delinkventnom djetetu treba pomoći da se reintegrira; dijete koje nema roditelja ili je beskućnik mora dobiti sklonište i pomoć, (3) dijete mora biti prvo koje će dobiti pomoć u teškim vremenima (npr. humanitarna pomoć u vrijeme rata), (4) djetetu se mora osigurati mogućnost da zarađuje za svoj život (omogućavanje strukovnog obrazovanja) i dijete mora biti zaštićeno od izrabljivanja i (5) da se dijete treba odgojiti tako da je odgovorno prema drugim ljudima (Office of the United Nations, 2007). Riječ je o pravima koja se tiču zaštite djetetovog života i zdravlja, pa tako u današnjoj Konvenciji o pravima djeteta većina ovih prava pripada skupini prava za preživljavanje.

Osim Ženevske deklaracije o pravima djeteta važan dokument za prava djece je i Opća deklaracija Ujedinjenih Naroda o pravima čovjeka iz 1948. godine (United Nations, 1948) kojom je djeci osigurano pravo na slobodu i jednakost po rođenju, zabranjeno je ropstvo, mučenje ili ponižavanje. Također, osigurava djeci pravo na jednakost pred zakonom i sudsku zaštitu (Kopić, Korajac, 2010), no osim toga, navedena deklaracija služila je i kao povod za izradu Deklaracije o pravima djeteta.

Drugi svjetski rat i događaji koji su mu prethodili uzrokovali su pokretanje inicijative na međunarodnoj razini u području prava djece te je nakon rata pod upitnik stavljena dobrobit djece. Deklaracija o pravima djeteta usvojena je od strane Ujedinjenih naroda 1959. godine i predstavlja sljedeći korak kada govorimo o pravima djece jer je to prvi dokument nakon Ženevske deklaracije o pravima djeteta koji je usmjeren izričito djeci i njihovim potrebama, iako se još uvijek većina propisanih prava odnosi na zaštitu djece. Prepoznato je da djeca zbog fizičke i mentalne nezrelosti trebaju posebnu društvenu i zakonsku zaštitu te njegu. Deklaracija se sastoji od deset stavki koje osiguravaju: (1) da se prava navedena u Deklaraciji odnose na svu djecu bez iznimki, (2) da dijete ima pravo na posebnu zaštitu te na zakonska i druga sredstva koja će mu omogućiti fizički, mentalni, moralni, duhovni i društveni razvoj u zdravim i normalnim uvjetima; također, zakoni koji će se donositi u odnosu na navedeno pravo moraju na prvo mjesto staviti dobrobit djeteta, (3) pravo na ime i nacionalnost, (4) pravo na adekvatnu

prehranu, dom, rekreaciju i medicinske usluge, (5) navedeno je da je djetetu za razvoj potrebna ljubav i razumijevanje, da se dijete ne odvaja od majke osim ako nije riječ o iznimnim okolnostima te da društvo i javna vlast imaju dužnost posvetiti posebnu skrb djeci bez obitelji i onima bez adekvatnih sredstava za razvoj; također da država ima dužnost financijski podržati uzdržavanje djece u većim obiteljima, (7) pravo na obrazovanje koje mora biti besplatno i obavezno na osnovnoj razini te obrazovanje mora promovirati njegovu kulturu i omogućiti djetetu razvijanje njegovih sposobnosti; također se navodi i pravo na igru i rekreaciju, (8) dijete mora biti među prvima koji će dobiti zaštitu i pomoć, (9) dijete ima pravo biti zaštićeno od svih oblika zapostavljanja, nasilja i eksploatacije, te ne smije raditi prije primjerene minimalne dobne granice i posljednja stavka odnosi se na (10) pravo djeteta da je zaštićeno od praksi koje mogu poticati rasni, vjerski ili bilo koji dugi oblik diskriminacije (United Nations, 1989). Prema navedenim stavkama možemo primijetiti kako se prava djece još uvijek formiraju u smjeru zaštite djeteta bez da zapravo posjeduju neka prava koja mu omogućuju odabir, slobodu, odlučivanje, razvijanje autonomije i slično. Upravo zbog toga kreće rasprava u društvu što pojam prava djeteta zapravo predstavlja (Rogers i Wrightsman, 1978).

Sedamdesetih godina aktualnom postaje rasprava o pravima djece zahvaljujući Pokretu za oslobođenje djece koji je bio aktivan u Sjedinjenim Američkim Državama. Riječ je o radikalnom pokretu čije temeljne odrednice aktivizma navodi Širanović (2016; str. 7), a one su: „da se djeci bez ustupka prizna pravo na samoodređenje, odnosno samostalno odlučivanje o vlastitoj sudbini“ i „da se bez odgađanja ukine „šovinizam odraslih“, što je moguće jedino ako se i djeci priznaju posve jednaka prava kao i odraslima“. Prava poput prava na informacije, koja se odnose na potpuni pristup svim informacijama (kakav imaju i odrasli), prava na samoobrazovanje koja odbacuju pravo na obavezno obrazovanje jer nalažu da dijete može samo birati želi li se obrazovati i koju vrstu obrazovanja želi, prava na financijsku moć koja djeci omogućuju da zarađuju i budu zaposleni, odnosno, da budu financijski neovisni i druga slična prava pokazuju koliko je zapravo pokret radikaln. Zbog svega navedenog Pokret je često bio ismijavan jer nije u potpunosti uzimao u obzir kompetencije i mogućnosti djece.

U vrijeme Pokreta za oslobođenje djece Rogers i Wrightsman (1978) razvijali su klasifikacijsku shemu prava djeteta s ciljem da se omogući mjerenje stavova prema pravima djece. U razdoblju njihova pisanja, tema prava djeteta bila je ujedno i zanimljiva, i kontroverzna. Obzirom na pojavu Pokreta za oslobođenje djece, navedeni autori su si kao cilj zadali osmisliti klasifikaciju pomoću koje bi mogli mjeriti mišljenja vezana za prava djeteta, a da se klasifikacije ne sastoje od međusobno isključivih kategorija. U tom naumu grupirali su

prava u dvije orijentacije – odgojna orijentacija (*eng. nurturance orientation*), koja naglašava ulogu društva da štiti dijete i donosi odluke o djetetu, dok druga orijentacija, orijentacija samoodređenja (*eng. self-determination orientation*), naglašava prava koja bi djeci omogućila da sama kontroliraju svoje okruženje i donose odluke oko toga što žele, odnosno da imaju autonomnu kontrolu nad nekim aspektima svog života. Navedene dvije orijentacije mogu se naći u sukobu, te često odluke donesene od strane društva za dijete, čiji je cilj zaštititi dijete, zapravo ograničavaju djetetu njegovu autonomiju (Rogers i Wrightsman, 1978). Možemo primijetiti da je Pokret za oslobođenje djece ipak pokrenuo važan razgovor – prava djece koja nisu sačinjena samo od različitih mehanizama zaštite, već i od prava na samoostvarenje i autonomiju.

3. Konvencija o pravima djeteta Ujedinjenih Naroda

Konvencija o pravima djeteta Ujedinjenih Naroda usvojena je na 44. zasjedanju Opće skupštine Ujedinjenih naroda 20. studenog 1989. godine te je stupila na snagu 2. rujna 1990. godine (United Nations, 1989). Ideja koja je pokrenula stvaranje Konvencije stigla je iz Poljske koja je preložila da se Međunarodna godina djeteta 1979. godine obilježi stvaranjem pravno obvezujućeg dokumenta o pravima djece te nakon desetogodišnjeg rada na dokumentu, Konvencija o pravima djeteta je predstavljena svijetu (Širanović, 2016). Svijet je jako dobro prihvatio dokument te su ga u vrlo kratkom vremenu potpisale i ratificirale gotovo sve države svijeta (Širanović, 2016; Hrabar, 1994). Hrvatska je 1990-ih godina bila u sastavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije tako da je donesena posebna odluka od strane Vlade Republike Hrvatske „kojom se na temelju notifikacije o sukcesiji od bivše države Hrvatska smatra strankom Konvencije o pravima djeteta od dana osamostaljenja, 8. listopada 1991. godine“ (<https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta>).

Konvencija o pravima djeteta se razlikuje od drugih dokumenata jer je riječ o pravnom aktu koji obvezuje države potpisnice na pridržavanje odredba propisanih Konvencijom te uključuje i pravo nadziranja primjene istih u državama koje su potpisale ili ratificirale navedeni dokument (Širanović, 2016; Ilibašić, 2021). Možemo primijetiti načine na koje su sva prošla zbivanja utjecala na oblikovanje ovog dokumenta. Od Ženevske deklaracije o pravima djeteta i Deklaracije o pravima djeteta koje su djetetu pristupale kao krhkom biću kojeg je bitno zaštititi do Pokreta za oslobođenje djece koji je pak djecu smatrao ravnopravnim odraslima u potpunosti, pa do Konvencije o pravima djeteta koja podupire stav da je dijete potrebno zaštititi, no da to nisu jedina njegova prava, već smatra da djeca imaju pravo na odabir, izražavanje misli i sudjelovanje u donošenju odluka (United Nations, 1989). To možemo vidjeti i kod Veermana (1992, prema Širanović, 2016) koji opisuje Konvenciju o pravima djeteta kao dokument od iznimne važnosti jer je riječ o prvom međunarodnom dokumentu koji je pravno obvezujući, a odnosi se na djecu, također je i prvi dokument koji djeci i njihovim pravima ne pristupa milosrdno, već pravedno, osim toga uključuje prava sudjelovanja jer smatra da djeca moraju imati mogućnost uključiti se u rasprave koje se tiču njih i njihovog života, te posljednje navodi da Konvencijom o pravima djeteta prava djece nisu oblikovana kao neka posebna prava, već su oblikovana u skladu s ljudskim pravima propisanim u međunarodnim paktovima.

Konvencija o pravima djeteta propisuje univerzalne standarde koje svaka država koja ju je potpisala ili ratificirala mora jamčiti svakom djetetu. Riječ je o jedinstvenom dokumentu koji

je sveobuhvatan jer osigurava „građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava djece“ (Maleš, 2001; str. 3), univerzalan jer se tiče sve djece, u svim situacijama, bezuvjetan jer traži promjene od svih zemalja bez obzira na količinu sredstva kojima raspolaže, holistički jer su sva prava jednako važna i međusobno ovisna (Maleš, 2001).

Konvencija o pravima djeteta sastoji se od *Preamble* u kojoj su objašnjeni pozadina i razlozi donošenja dokumenta. U njoj je navedeno da je u Povelji Ujedinjenih naroda propisano da svaki čovjek ima pravo na dostojanstvo i jednakost te da su narodi u Povelji Ujedinjenih naroda potvrdili vjeru u temeljna ljudska prava. Uz to, uzimajući u obzir Opću deklaraciju o ljudskim pravima i druge međunarodne paktove kojima su se narodi složili da svakom čovjeku pripadaju sva prava i slobode njima propisane, napominjući da je u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima proglašeno da djetetu pripada posebna skrb i moć, da smatraju da je obitelji kao temeljnoj društvenoj zajednici nužno pružiti posebnu pomoć i zaštitu te da je kako bi se dijete potpuno i skladno razvilo, potrebno da odrasta u obiteljskoj zajednici. Imajući na umu sva prava djeteta propisana dokumentima kroz povijest (Povelja Ujedinjenih naroda, Ženevska deklaracija o pravima djeteta, Deklaracija o pravima djeteta, Opća deklaracija o ljudskim pravima, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim, i kulturnim pravima i drugo) i imajući na umu da u svakoj zemlji svijeta postoje djeca koja žive u teškim okolnostima, primijećena je potreba međunarodne suradnje kako bi se poboljšali uvjeti života djece u cijelom svijetu. Na početku i na kraju *Preamble* stoji: „Države stranke ove Konvencije...suglasne su kako slijedi“ (United Nations, 1989: str. 1-2) nakon čega slijede članci.

Konvencija o pravima djeteta sastoji se od 54 članka podijeljena u tri dijela. *Prvi dio* čine članci od 1 do 41 te su njima propisane osnovne stvari – definicija djeteta („dijete je svako ljudsko biće mlađe od 18 godina, osim ako se prema zakonu primjenjivom na dijete punoljetnost ne stječe ranije“ (United Nations, 1989; str. 2) te obaveze i dužnosti država stranka, odnosno prava djeteta koja su dužne osigurati (Konvencija o pravima djeteta). Navedena prava možemo organizirati u 4 kategorije: prava preživljavanja, razvojna prava, prava sudjelovanja i zaštitna prava.

Prava preživljavanja uključuju one članke koji se odnose na zadovoljavanje osnovnih potreba za djetetovu egzistenciju. Ukratko navedena prava iz tih članaka su: prirodno pravo na život (čl. 6), dijete mora biti upisano u matičnu knjigu i ima pravo na ime, na stjecanje državljanstva i pravo da zna za svoje roditelje i uživa njihovu skrb (čl.7), ukoliko je dijete trajno ili privremeno lišeno obiteljske okoline ima pravo na posebnu zaštitu i pomoć od strane države,

ukoliko država dopušta posvojenja dužna je osigurati da se pri tome u najvećoj mjeri vodi računa o najboljem interesu djeteta (čl. 20 i 21), ukoliko dijete ima teškoću u razvoju ima pravo na posebnu skrb i obrazovanje te pravo uživati potpun i dostojan život u uvjetima koji promiču samopouzdanje i olakšavaju aktivno sudjelovanje u zajednici (čl.23), pravo na uživanje najveće moguće razine zdravlja (čl. 24), ukoliko je dijete stavljeno pod skrb tada ima pravo na periodičnu provjeru postupaka koji mu se pružaju (čl. 25), pravo na životni standard koji odgovara njegovu tjelesnom, duševnom, duhovnom, moralnom i socijalnom razvoju (čl. 27), države stranke se obvezuju na pomoć djetetu koje je bilo žrtva ili se našlo u nevolji (čl. 39).

Razvojna prava uključuju one članke koji se odnose na osiguravanje djetetu uvjeta potrebnih za najbolji mogući razvoj. Ukratko, prava koja se odnose na razvoj su: pravo na oblikovanje vlastitog mišljenja i slobodu izražavanja (čl. 12 i 13), pravo na slobodu misli, savjesti i vjere (čl. 14), pravo na slobodu udruživanja i mirnog okupljanja (čl. 15), pravo na privatnost i zabrana napada na njegovu čast i ugled (čl. 16), pravo na obrazovanje (čl. 28), pravo na razvoj svih nadarenosti, duševnih i tjelesnih sposobnosti (čl. 29), pravo da dijete uživa svoju kulturu, vjeru i koristi svoj jezik (čl. 30) te pravo na odmor, slobodno vrijeme i igru (čl. 31).

Zaštitnim pravima se djetetu osigurava zaštita, te uključuje članke koji se na to odnose. Ukratko riječ je o ovim pravima: pravo na zaštitu od gospodarskog izrabljivanja i obavljanja opasnih poslova (čl. 32), pravo na zaštitu od opojnih droga i psihotropnih sredstava (čl. 33), pravo na zaštitu od izrabljivanja, zlostavljanja i lošeg postupanja prema djetetu (čl. 34 - 37), pravo na posebnu zaštitu u ratnim sukobima (čl. 38), pravo na posebnu pomoć ukoliko je dijete bilo žrtva zlostavljanja ili izrabljivanja (čl. 39), pravo na pravedno postupanje s djetetom koje je osumnjičeno ili optuženo, ili za kojeg je utvrđeno da je prekršilo kazneni zakon (čl. 40) te pravo na primjerenu zaštitu i humanitarnu pomoć ako dijete traži izbjeglički status (čl. 22).

Posljednja skupina prava odnosi se na prava sudjelovanja kojima se djetetu omogućuje aktivno sudjelovanje u svom regionalnom, nacionalnom ili globalnom okruženju. Pravima sudjelovanja pripadaju sljedeća prava: pravo na sudjelovanje u zajednici djetetu s teškoćama u duševnom ili tjelesnom razvoju (čl. 23), pravo na oblikovanje vlastitog mišljenja i slobodnog izražavanja stavova koje drugi moraju uvažiti obzirom na dob i zrelost djeteta (čl. 12), pravo na slobodu izražavanja (čl. 13), pravo na slobodu udruživanja i mirnog okupljanja (čl. 15), pravo na slobodu izražavanja te traženja, primanja i širenja obavijesti i ideja, usmeno ili pismeno, tiskom ili umjetničkim oblikovanjem ili kojim drugim sredstvom (čl. 13), pravo na pristup obavijestima i materijalima iz različitih nacionalnih i međunarodnih izvora, a zadaća

države i roditelja je da ga zaštite od obavijesti i materijala koji negativno utječu na djetetov razvoj (čl. 17).

Drugi dio čine članci od 42 do 45 i tamo su navedene procedure za praćenje država članica kako bi se primijenila Konvencija o pravima djeteta (osnivanje Odbora za prava djeteta, obvezivanje država stranka na podnošenje izvješća o mjerama koje su poduzele i kojima ostvaruju prava propisana Konvencijom i što će se od strane Ujedinjenih naroda učiti kako bi se unaprijedila djelotvorna primjena Konvencije i potaknula međunarodna suradnja) (Maleš, 2001; United Nations, 1989).

Treći dio sadrži zadnjih devet članaka (56 - 64) koji sadrže formalne odredbe Konvencije, na primjer da je Konvencija otvorena za pristup svim državama, kada stupa na snagu, kako države mogu predložiti izmjene ili dopune Konvencije, kako država stranka može otkazati Konvenciju i slično (Maleš, 2001; United Nations, 1989).

4. Važnost poznavanja prava djeteta

Prava propisana Konvencijom o pravima djeteta napisana su imajući na umu da djetinjstvu pripada posebna skrb i pomoć, također imajući dobrobit djeteta na prvom mjestu te smatrajući da dijete treba biti u potpunosti pripremljeno na samostalan život u društvu (United Nations, 1989). Prava koja su propisana Konvencijom o pravima djeteta važna su, ne samo zbog moralnog aspekta, nego i zato jer ta prava imaju direktan utjecaj na dobrobit djeteta (Jiang, Kosher, Ben-Arieh i Huebner., 2013).

Istraživanja nad nastavnicima, čija je zadaća educirati djecu, općenito, ali i o dječjim pravima, pokazuju da postoji razlika između podržavanja različitih vrsta prava, pa tako nastavnici više podržavaju zaštitna prava od prava na sudjelovanje (Feldman, 2020; Klepić, 2021). Prava na sudjelovanje su važna kao i sva ostala jer se odnose na dobrobit djeteta u istoj mjeri kao i druge grupe prava. Prilike za demokratsko sudjelovanje kod djeteta će njegovati osjećaj kolektivnog vlasništva i odgovornosti te će dijete razvijati vještine za rješavanje problema kroz suradnju, također dijete razvija vjeru u sebe kao aktera koji može utjecati na nepovoljne uvijete koji utječu na njegov život te na taj način poboljšati sam sebi kvalitetu života (Jiang i sur., 2013). Istraživanje autora Ursin i Haanpää (2018) pokazalo je da je poznavanje prava djece među djecom nužan dio dječjih prava. Osim toga, rezultati su pokazali da je razvijanje želje za uključivanjem i sudjelovanjem kod djece beskorisno ukoliko ih odrasli ne slušaju. Rezultati istraživanja autorica Fletcher, Elder i Merkos (2000) pokazali su da roditeljska toplina i poticanje djece na izražavanje mišljenja igraju važnu ulogu kod sudjelovanja mladih u školi i zajednici, no na sudjelovanje djece u svojoj okolini također utječe i sudjelovanje roditelja u njihovoj okolini.

Kroz ova istraživanja možemo primijetiti da iako je riječ o pravima djece, odrasli igraju značajnu ulogu, kao prvo, zato jer je zadaća i odgovornost odraslih da educiraju djecu o njihovim pravima (United Nations, 1989), a kao drugo, jer se istraživanjem pokazalo da se djeca ugledaju na odrasle (roditelje i blisku obitelj) što se tiče primjene prava (Fletcher, Elder, Merkos, 2000). Na temelju svega navedenog, možemo zaključiti da kako bi se prava djece obnašala u potpunosti i u skladu sa svime što je propisano Konvencijom o pravima djeteta, potrebno je da i odrasli, i djeca budu educirani na tu temu te da aktivno koriste to znanje u svakodnevnom životu uvažavajući i potičući djecu da se izjasne ukoliko se njihova prava ne poštuju.

5. Cilj i problemi

Glavni cilj ovog istraživanja bio je istražiti u kojoj su mjeri mladi u Hrvatskoj upoznati s dječjim pravima, koliko ih razumiju, koji su njihovi stavovi po pitanju provođenja i poštivanja prava djece te kakva su njihova iskustva obzirom da je riječ o mladima koji su još donedavno bili pod zaštitom Konvencije o pravima djece. Kako je cilj istražiti iskustvo i dobiti uvid u stavove mladih po pitanju prava djece, korištena je kvalitativna metodologija.

6. Metodologija istraživanja

Istraživanje je provedeno u okviru projekta „ZaPRAVO dijete“ čiji je nositelj Udruga sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i drugih stručnjaka za djecu i mladež.

Sudionici

U siječnju 2021.godine provedeno je sedam fokus grupa sa ukupno 23 studenta društveno-humanističkog područja ($N_{druš.hum.} = 19$) i STEM područja ($N_{STEM} = 4$) Sveučilišta u Zagrebu. Radi se o prigodnom uzorku.

Postupak

Zbog pandemije COVID-19 virusa i mjera koje su se provodile u vrijeme provođenja istraživanja fokus grupe su bile održane online uz pomoć Zoom-a (softver za audio i video Internet komunikaciju) te su u istom mediju i snimane. Fokus grupe su se provodile u vrijeme nastave, za što su prethodno suglasnost dali predmetni nastavnici.

Sudionicima istraživanja je na početku njihove fokus grupe objašnjen cilj i svrha istraživanja. Upoznati su sa činjenicom da je njihovo sudjelovanje u istraživanju dobrovoljno i anonimno, te da od njega neće imati nikakvu štetu ni korist, osim osobnog zadovoljstva da su dali svoj doprinos razumijevanju primjene Konvencije o pravima djeteta u svojoj zemlji. Također su informirani kako mogu u bilo kojem trenutku odustati od sudjelovanja u istraživanju, bez ikakvih posljedica. Nakon toga, od sudionika se tražilo da daju svatko ponaosob svoj usmeni pristanak za sudjelovanje u istraživanju te za audio snimanje fokus grupe ili da se isključe iz Zoom sastanka.

Fokus grupe moderirali su unaprijed pripremljeni članovi projektnog tima, ujedno i članovi Udruge sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i drugih stručnjaka za djecu i mladež.

Fokus grupe su provedene temeljem unaprijed definiranog protokola koji je jasno definirao dva glavna aspekta, sukladno cilju istraživanja: (1) osobno iskustvo sudionika istraživanja s poštivanjem prava djeteta i (2) stavovi sudionika istraživanja prema pravima djeteta. Vođen je polustrukturirani intervju čime je omogućeno da svaki sudionik istraživanja odgovori na ista pitanja, ali i da jednako tako svaki sudionik istraživanja ima mogućnost samoinicijativno davati izjave potaknut diskusijom koja se vodi u grupi. Pitanja u strukturiranom dijelu intervjuja bila su usmjerena na dobivanje informacija o znanju, razumijevanju i stavovima sudionika istraživanja o pravima djeteta i njihovoj primjeni u praksi. Tako su za svaku grupu prava djeteta postavljena sljedeća pitanja:

- Što mislite o ovim pravima?
- Poštuju li se ova prava u Hrvatskoj?
- Poštuju li se dječja prava u lokalnoj zajednici u kojoj živite?
- Zna li za primjere gdje se ova prava nisu poštivala?
- Zašto se ne poštuju, što mislite?
- Kakva su Vaša iskustva o ovim pravima, jesu li ih odrasli poštivali kada ste bili djeca u lokalnoj zajednici?
- Biste li nešto promijenili u ovim pravima?
- Što biste predložili kako bi se ova prava unaprijedila, odnosno više poštovala u Republici Hrvatskoj odnosno u lokalnoj zajednici u kojoj živite?

Kako bi se osiguralo da sudionici istraživanja znaju koja su prava djeteta i u koju kategoriju spadaju, nakon informiranog pristanka održana je od strane moderatora kratka prezentacija o pravima djeteta. Prema potrebi, tijekom fokus grupe je ponovljeno koja prava djeteta se nalaze u pojedinoj kategoriji. Svaka kategorija je bila jedna tema razgovora fokus grupe. Kako bi ispitanici mogli što lakše i brže proći kroz grupe prava, ona su bila sažeta i prezentirana na sljedeći način:

Prava preživljavanja:

- pravo na život,
- pravo na ime,
- pravo na nacionalnost,
- pravo na identitet (službeni zapis o tome tko osoba jest)
- pravo na zdravstvenu skrb
- pravo znati tko su mu roditelji

- pravo na hranu, odjeću, sigurno mjesto za život i zadovoljenje svojih osnovnih potreba
- ako ima neku teškoću u razvoju, ima pravo na posebno obrazovanje i njegu, kao i sva prava iz Konvencije o pravima djeteta, kako bi mogao živjeti punim životom
- pravo na najbolju moguću zdravstvenu skrb, ispravnu vodu za piće, kvalitetnu hranu, čistu i sigurnu okolinu i informacije koje će djetetu pomoći da bude zdravo i zdravo raste
- ako živi pod udomiteljskom skrbi ili u nekoj drugoj situaciji daleko od doma, dijete ima pravo na to da netko redovito pregledava uvjete u kojima živi kako bi se vidjelo jesu li oni za dijete najprikladniji
- pravo na pomoć od države ako je dijete siromašno ili u nevolji
- pravo na život s vlastitim roditeljima/roditeljem i na odgoj; osim ako je to loše za dijete; pravo živjeti s obitelji koja brine o djetetu ako ne može živjeti sa svojim roditeljima ili je posvojeno/udomljeno, treba mu biti omogućena posebna skrb

Razvojna prava:

- pravno na obrazovanje
- pravo na igru
- pravo na slobodno vrijeme
- pravo na kulturne aktivnosti
- pravno na informiranje
- pravo na slobodu misli i izražavanja
- pravo na igru i odmor
- pravo samostalnog biranja svojih prijatelja, pridruživanja grupi ili okupljanja grupe, dok god to ne šteti drugima
- pravo na kvalitetno obrazovanje; podrška za pohađanje škole do najvišeg stupnja koji može postići
- obrazovanje djetetu treba pomoći u korištenju i razvijanju vlastitih darovitosti i sposobnosti
- pravo na privatnost
- pravo odabira vlastite vjeroispovijesti i vjerovanja; roditelji djetetu trebaju pomoći odlučiti o onome što je ispravno, a što je krivo te što je najbolje za dijete
- pravo prakticiranja vlastite kulture, jezika i vjeroispovijesti

Zaštitna prava:

- pravo biti zaštićeno od nanošenja boli i lošeg postupanja, tjelesnog ili duhovnog
- pravo na zaštitu od štetnih lijekova i droga te trgovine drogom
- pravo na zaštitu od bilo koje vrste zlostavljanja i iskorištavanja, ponašanja na okrutan ili štetan način
- pravo na pomoć ako je dijete bilo ozlijeđeno, zanemareno ili je netko loše postupao s njime
- pravo na zaštitu od rada koji je štetan i loš za zdravlje i obrazovanje djeteta
- ako dijete radi, ima pravo biti na sigurnom i biti pristojno plaćeno
- pravo na zaštitu od otmice i sudjelovanja u ratnim sukobima
- pravo na pravnu pomoć i pravedno postupanje u pravosudnom sustavu koji poštuje dječja prava
- pravo na posebnu zaštitu i pomoć, kao i na sva ostala prava ako je dijete prognanik

Prava sudjelovanja:

- pravo na aktivno sudjelovanje u svojem okruženju (regionalnom/nacionalnom/svjetskom) koje ga priprema za aktivnog građana u budućnosti
- pravo na slobodno izražavanje svojih misli
- pravo na udruživanje
- pravo na izražavanje svojeg mišljenja, a odrasli ga trebaju poslušati i ozbiljno ga razmotriti
- pravo saznati različite stvari i dijeliti svoje mišljenje s drugima, kroz priču, crtiće, pisanje ili na bilo koji drugi način koji nije štetan ili uvrjedljiv za druge ljude
- pravo saznati informacije s radija, iz novina, knjiga, interneta i drugih izvora koje su važne za dječju dobrobit; odrasli se trebaju pobrinuti da informacije koje dijete dobiva nisu štetne i pomoći djetetu u pronalaženju i razumijevanju informacija koje treba

Analiza

Audio snimke fokus grupa su transkribirane te je učinjena analiza transkripata za svaku temu, odnosno svaku kategoriju prava djeteta. Analiza je rađena u programu ATLAS.ti. Riječ je o softveru za kvalitativna istraživanja pomoću kojeg je transkribirani tekst kodiran. Kodovi

su organizirani prema grupama prava te su na taj način i prezentirani. Unutar tematskih cjelina grupa prava formirano je nekoliko podređenih tema zbog bolje organiziranosti podatka. Podređene teme su: pozitivni komentar – odnosi se na pozitivne komentare usmjerene prema provedbi i/ili primjeni određenih prava ili određene grupe prava u društvu, negativni komentar – odnosi se na negativne komentare usmjerene prema provedbi i/ili primjeni određenih prava ili određene grupe prava, iskustva – odnosi se na izjave sudionika koje se tiču situacija kojima je ispitanik svjedočio ili događaja koji su se ispitaniku dogodili, a tiče se poštivanja ili nepoštivanja prava djece i sugestija – odnosi se na predložene promjene od strane ispitanika koje bi mogle poslužiti kao rješenje nekih problema vezanih uz provedbu i/ili primjenu prava djece koja pripadaju određenoj grupi prava. Nakon kodiranja, dobiven je pročišćeni tekst koji je sadržavao samo relevantne informacije i komentare za istraživanje. Sakupljeni podaci su bili slikovno prikazani prije izvođenja zaključka.

7. Rezultati

Rezultati su podijeljeni prema tematskim jedinicama prije provedbe istraživanja. Tematske jedinice su grupe prava: prava preživljavanja, razvojna prava, zaštita prava i prava sudjelovanja. Unutar navedenih tematskih cjelina postoje i podređene teme: pozitivni komentari, negativni komentari, iskustva ispitanika i sugestije. Rezultati dobiveni ovim istraživanjem bit će potkrijepljeni izjavama sudionika istraživanja, a kako bi se sačuvala njihova anonimnost neće biti korištena njihova imena niti bilo kakve oznake.

1.2. Prava preživljavanja

Prava preživljavanja uključuju prava koja se odnose na zadovoljavanje osnovnih potreba za djetetovu egzistenciju. Navedena grupa prava je prva tematska cjelina koja će obuhvatiti pozitivne i negativne komentare sudionika u kojima je zanimljivo primijetiti da se četiri prava (pravo na nacionalnost, pravo na identitet, pravo na zdravstvenu skrb i pravo znati tko su mu roditelji) spominju i kao prava koja se često poštuju, i kao prava koja se često ne poštuju. Ova cjelina također obuhvaća i iskustva ispitanika te sugestije po pitanju unaprjeđenja provedbe i primjene navedenih prava. Iskustva podijeljena u fokus grupama za ovu grupu prava se tiču situacija u kojima se prava djece ne poštuju.

Za ovu grupu prava primijećeno je da ispitanici STEM fokus grupe nisu imali pozitivne ili negativne komentare vezane za pojedina prava ili cijelu grupu prava, no naveli su neka svoja iskustva i sugestije koje će biti navedene u potpoglavljima. Navedene sugestije kreću se u

smjerovima financijske pomoći obiteljima kojima je to potrebno i edukacije nastavnčkog osoblja.

Pozitivni komentari

Tablica 1. Prikaz kodova unutar podteme Pozitivni komentari za temu Prava preživljavanja

Tematska cjelina	Podređena tema	Kodovi
Prava preživljavanja	Pozitivni komentari	-većinom se sva poštuju -poštivanje prava na život -poštivanje prava na ime -poštivanje prava na nacionalnost -poštivanje prava na identitet -poštivanje prava na zdravstvenu skrb -poštivanje prava da dijete zna tko su mu roditelji -dobra regulacija prava -dobro uređenje države -rjeđe poštivanje prava kod manjina

U Tablici 1. prikazani su kodovi nastali analizom podteme Pozitivni komentari za grupu prava Prava preživljavanja. U razgovoru o pravima preživljavanja ispitanici su dali nekoliko pozitivnih komentara po pitanju općenite primjene prava iz navedene grupe. Neki ispitanici su posebno istaknuli poštivanje prava na život, identitet, ime, nacionalnost, zdravstvenu skrb i pravo djeteta da zna tko su mu roditelji. Nekoliko ispitanika je posebno naglasilo da smatraju da je situacija u Hrvatskoj, po pitanju navedene grupe prava, bolja nego u nekim drugim državama zbog razlike u uređenju same države (na primjer, zdravstvena skrb), ali je važno napomenuti da je, kada se pričalo o općenitom stanju u društvu, nekolicina ispitanika istaknula da je situacija za nacionalne manjine drugačija od situacije većinskog stanovništva, odnosno da se rjeđe poštuju prava djece koja su pripadnici neke nacionalne manjine.

„...smatram da uređenjem države kakvu mi imamo, to (uređenje države) je jedna velika prednost, gdje mi imamo razne subvencije u smjeru am, znači osnovnih prava djeteta. Tako da ja iskreno ne bi, ne bi ništa naglasila kao nešto što smatram nedostatkom. Evo, iskreno.“

„Pa ja smatram da se generalno ova prava poštuju u Hrvatskoj, pogotovo znači pravo na život, ime, nacionalnost, identitet i svakako treba znati tko su mu roditelji jer, ako se

ne varam, po zakonu do 16. godine ako je posvojeno roditelji su dužni reći da je on posvojeni i tko su mu roditelji, ako on to želi. Sad, zdravstvenu skrb također smatram da je to pravo isto ispoštovano velikom većinom. Kad gledamo u globalu u Hrvatskoj kao zemlji koja, am, ima, ja bi rekla povoljno to sređeno u smislu da se ne predomišljamo kad smo bolesni da idemo odmah k liječniku, am nemamo zdravstvenu skrb koja...naravno, plaća se to kroz drugačije ishode na primjer, uzmemo Ameriku u kojoj oni moraju razmišljati da li će otići k doktoru, da li će ih to koštati ogromnu svotu novaca, am, tako da mislim da je to isto generalno dobro ispoštivano. Sad tu naravno postoje i te neke, ili manjine, na primjer, kao što sam već rekla romska, ili neki socijalni slučajevi koji, am, što je čisto na roditeljima pa sva djeca ne dobivaju adekvatnu zdravstvenu skrb, hranu, odjeću, sigurno mjesto za život, ali mislim da je to dosta individualno do samih obitelji. Ali generalno, što se tiče na razini Hrvatske, mislim da su ova prava jako, u jako dobrom položaju.“

„...smatram da uređenjem države kakvu mi imamo to je jedna velika prednost koju gdje mi imamo razne subvencije u smjeru am, znači osnovnih prava djeteta. Tako da ja iskreno ne bi ne bi ništa naglasila kao nešto što smatram nedostatkom.“

Negativni komentari

Tablica 2. Prikaz kodova unutar podteme Negativni komentari za temu Prava preživljavanja

Tematska cjelina	Podređena tema	Kodovi
Prava preživljavanja	Negativni komentari	-razlika u primjeni prava u različitim regijama RH -loše nadziranje prava -nepoštivanje prava na zdravstvenu skrb -nepoštivanje prava na hranu, odjeću, sigurno mjesto za život i zadovoljenje svih osnovnih potreba -problematične situacije za poštivanje prava na informacije tko su mu roditelji -upitno poštivanje prava na identitet -upitno poštivanje prava na nacionalnost -rjeđe poštivanje prava u iznimnim situacijama

U Tablici 2. prikazani su kodovi nastali analizom podteme Negativni komentari za grupu prava Prava preživljavanja. U svojim negativnim komentarima usmjerenima prema pravima preživljavanja ispitanici se nisu osvrtni na cijelu grupu prava, nego su češće isticali koje se pravo točno i na koji način, prema njihovom mišljenju, krši. Dotaknuli su se problema regulacije socijalne pomoći koju neki roditelji dobivaju, ali se postavlja pitanje na koji način raspolažu njome. Spomenut je problem provođenja prava da udomljeno dijete ili dijete samohranog roditelja zna tko su mu roditelji, pogotovo ako je bilo prisutno nasilje u obitelji. Navedeni komentari osvrću se na problem državnog nadziranja provode li se prava u potpunosti. Problem je i različita dostupnost zdravstvenih usluga u ruralnim područjima naspram urbanih. Spomenut je povijesni kontekst rata u Hrvatskoj i problem poštivanja drugih nacionalnosti, kao i problem poštivanja prava djece u iznimnim situacijama poput potresa u Petrinji 29. prosinca 2021.

„Mislim da bi trebali imati neki socijalni...socijalnu pomoć, no mislim da ju imaju samo da ju troše na neke druge stvari...“

„...mislim da bi se više trebalo kontrolirati za te socijalne pomoći, , gdje to odlazi i kome se točno daje jer to ono, puno u biti ima sive zone tu i zna se iskorištavati u svrhe za koje to nije namijenjeno .“

„Ponekad, kad dođe razvoda između partnera, odnosno bračnih partnera, am, često majka, često majka zabranjuje djetetu, odnosno, ahh, kak bi to sročila... Majka ponekad kad bi doživjela, recimo nekakvu vrstu zlostavljanja, ona radije bira da dijete ne sazna tko mu je otac...“

„A znam da nije u svakom području jednako razvijeno i na nekim dijelovima djeca ne dobivaju dovoljno dobru zdravstvenu skrb koju bi trebala za neke stvari. Pogotovo neke bolesti koje su zahtjevnije puno. „

„...u malim selima, općenito, dolazi do nedostatka liječnika tako da za skoro sve potrebno je otići u veću grad, najčešće Zagreb.“

„...ovo sad s potresom to, je samo po sebi strašno, naravno, ovoga u takvoj datoj situaciji jednostavno se ne poštuju možda toliko prava opet koliko bi se trebala poštivati...“

„...pravo na nacio, nacionalnost i identitet su jako upitni am, pošto se ljude različitih nacionalnosti ponekad maltretira, na primjer, djecu u školama na nekim područjima“

„...u praksi, definitivno imam osjećaj da još uvijek postoje djeca u, am, ruralnim dijelovima, no također i u, am, urbanim područjima, odnosno velikim gradovima kao što je na primjer Zagreb, koja žive u uvjetima s manjkom hrane, vode, odjeće ili sigurnog mjesta za život.“

Iskustvo

Tablica 3. Prikaz kodova unutar podteme Iskustvo za temu Prava preživljavanja

Tematska cjelina	Podređena tema	Kodovi
Prava preživljavanja	Iskustvo	-nepoštivanje prava na hranu, odjeću, sigurno mjesto za život i zadovoljenje svih osnovnih potreba - nepoštivanje prava na život -nepoštivanje prava kod manjina -problem poštivanja prava u iznimnim situacijama -nepoštivanje prava od strane roditelja -nepoštivanje prava od strane države - nedefiniranost prava -nepoštivanje prava kod djece bez roditeljske skrbi

U Tablici 3. prikazani su kodovi nastali analizom podteme Iskustvo za grupu prava Prava preživljavanja.

Kao negativna iskustva sudionici su naveli probleme unutar romske zajednice gdje su svjedočili i da djeca nisu adekvatno zbrinuta i nemaju sigurno mjesto za život. Možemo primijetiti da je jedno od iskustva vezano za nacionalnu manjinu Roma iskustvo ispitanika iz STEM fokus grupe.

„Ja živim na kvartu di je velika romska zajednica i apsolutno sam sigurna da velik dio njih nema dovoljno, hrane, dovoljno odjeće i dovoljno sigurno mjesto za život. Pogotovo se sad to vidi od ovih potresa i ovih nepogoda koje su nas zadesile. Točno se na dijelovima vidi kak su kuće urušene i kak zapravo niko ne brine o njima, i ne dolazi do njih i ne daje im onaj crveni certifikat da ne mogu više tu živjet. Tako da mislim daje to veliki problem.“

„...jedan pripadnik romske nacionalne manjine sa mnom u razredu. On znači živio sam, to je bilo šta, od petog do osmog razreda. (...) I, je, okej, imao je on krov nad glavom i sve, ali nije imao roditelje praktički tak da ono. (...) I ma, ne znam jel to graniči s ne imanjem prava, jer ono imat pravo na odjeću, ne znam, to je nekako polu definirano s obzirom da odjeće može biti ono, stara krpa...“ (STEM)

Spomenut je problem manjka mjesta u domovima za nezbrinutu djecu kao problem kojim se ugrožava život djeteta.

„Sjećam se jednog slučaja u kojem je gospođa koja je u domu za nezbrinutu djecu naglasila kako su imali slučaj (...) u kojem zapravo nisu imali više (...) mjesta da usvoje djecu koja su bila, zapravo, njihov život je bio u pitanju (...) jer ih je otac, zapravo, na razne načine zlostavljao i nanosio im štetu. Ovaj to bi naglasila kao nešto što se smatram velikim problemom za Hrvatsku, taj nedovoljan, nedovoljan kapacitet za zbrinjavanje djece.“

Sugestije

Tablica 4. Prikaz kodova unutar podteme Sugestije za temu Prava preživljavanja

Tematska cjelina	Podređena tema	Kodovi
Prava preživljavanja	Sugestije	-financijska pomoć -kontrola financijske pomoći -prilagodba obrazovanja individualnim potrebama djeteta -poticanje na posvajanje djece -edukacija nastavnčkog osoblja -manjine -djeca bez roditeljske skrbi

U Tablici 4. prikazani su kodovi nastali analizom podteme Sugestije za grupu prava Prava preživljavanja. Jedan od prijedloga za poboljšanje provedbe i primjene prava djece iz ove grupe prava su davanje socijalne pomoći, odnosno neke financijske potpore obiteljima kojima je to potrebno, ali su sudionici uvidjeli i potrebu da se kontrolira kako i na što se ta sredstva troše kako bi se osiguralo da se koriste u prave svrhe. Spomenuta je romska zajednica i promjene u obrazovnom sustavu koje će se ticati sadržaja u smjeru da je prikladniji za potrebe i interese romske zajednice. Važno je osvrnuti se na navedenu sugestiju jer je to primjer mjere kojom se

želi pomoći, no ipak njome zakidamo dijete jer ako stvorimo razliku u edukaciji, stvorit ćemo i razliku u znanju i konkurentnosti, što će na kraju rezultirati s razlikom u mogućnosti zaposlenja i kvaliteti života. Sljedećom sugestijom osvrnulo se na problem manjka mjesta u domovima za nezbrinutu djecu i predloženo je da se pokuša dodatno potaknuti ljude na udomljenje jer bi to rezultiralo oslobođenjem nekih mjesta.

Sugestije ispitanika iz STEM fokus grupe osvrnule su se na iskustvo spomenuto u prethodnom poglavlju vezano za dijete koje je pripadnik romske nacionalne manjine i koje je za vrijeme školovanja u osnovnoj školi živjelo samo te nije bilo adekvatno zbrinuto. Jedna od sugestija ispitanika odnosi se na financijsku pomoć, dok se druga odnosi na edukaciju nastavničkog osoblja u osnovnim školama.

„...mislim da bi se više trebalo kontrolirati za te socijalne pomoći, gdje to odlazi i kome se točno daje jer to ono, puno u biti ima sive zone tu i zna se iskorištavati u svrhe za koje to nije namijenjeno.“

„Pa ako netko nema financijski i ako nema novaca, neka financijska pomoć za odjeću, hranu...“ (STEM)

„Mislim da bi neki oblik obrazovanja koji je njima (Romima) možda bliži, mislim da njih ne treba forsirati na neke stvari koje njima nisu bitne (...) mislim da bi se trebalo obrazovanje više fokusirati na to da uče nešto što je njima korisno.“

„...možda da se provjeri i na koji način je moguće osvojiti djecu koja su tu, koji su tu da zakoni, propisi, da se na nekakav način potiče ljude na usvajanje...“

„Ja bih rekao da bi najviše možda bilo edukacija nastavničkog osoblja u osnovnim školama (...) srednjim“ (odnosi se na primjer djeteta koje pripada romskoj zajednici i živi samo, a pitanje je kako bi se prava koja se odnose na tu situaciju mogla unaprijediti u Hrvatskoj) (STEM)

1.3. Razvojna prava

U drugoj tematskoj cjelini pažnja ispitanika bila je usmjerena prema razvojnim pravima te će ovdje biti prikazani također pozitivni i negativni komentari, kao i iskustva, i sugestije, ali na temu razvojnih prava djece. Kod razgovora o ovoj grupi prava ispitanici su bili najaktivniji

te su dali mnoge komentare i sugestije i podijelili nekoliko osobnih iskustva koja se tiču nepoštivanja tih prava.

Ispitanici iz STEM fokus grupe imali su nekoliko pozitivnih komentara i sugestija. Sugestije su ponovno usmjerene prema različitim načinima financijske pomoći – u ovoj grupi vezano za pravo na podršku za pohađanje škole do najvišeg stupnja koji se može postići.

Pozitivni komentari

Tablica 5. Prikaz kodova unutar podteme Pozitivni komentari za temu Razvojna prava

Tematska cjelina	Podređena tema	Kodovi
Razvojna prava	Pozitivni komentari	-većinom se sva poštuju -iznimka manje sredine -pravo na obrazovanje -pravo na privatnost -pravo na igru i odmor - mogućnost pohađanja etike

U Tablici 5. prikazani su kodovi nastali analizom podteme Pozitivni komentari za grupu prava Razvojna prava. Većina pozitivnih komentara bila je usmjerena prema grupi prava kao cjelini. Istaknuto je pravo na obrazovanje i pravo na kvalitetno obrazovanje kao pravo koje je uspješno implementirano u naše društvo uz naglasak na to da se sigurnije to može tvrditi za urbana naselja nego za ruralna. U odnosu na druge kontinente, situacija u Europi je prilično dobra što se tiče prava privatnosti na Internetu zahvaljujući različitim pravilima i regulacijama prisutnima u Europi. Iako će se pravo odabira vlastite vjeroispovijesti više spominjati u negativnim komentarima, kao nešto pozitivno je spomenuto da u današnje vrijeme postoji etika kao odabir koji može zamijeniti pohađanje vjeronauka. Iako etika nije adekvatna zamjena za vjeronauk jer je riječ o filozofskoj disciplini koja je „usmjerena na ostvarivanje vrijednosti i razvoj unutarnje motivacije za život u skladu s tim vrijednostima.“ (Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN, 10/2019-207, st. A), jasno je da ispitanik u svojoj izjavi želi naglasiti da ukoliko netko ne želi upisati vjeronauk, danas može upisati etiku kao zamjenu te se zato nalazi u boljoj situaciji od one u kojoj su se nalazila djeca prijašnjih godina.

Komentari ispitanika iz STEM fokus grupe usmjereni su prema cijeloj grupi prava te smatraju da se sva prava iz ove grupe prava uglavnom poštuju uz napomenu da postoji razlika kod manjinskog stanovništva u odnosu na većinsko, odnosno, da se kod manjinskog stanovništva prava manje poštuju.

„Pa ja bi čak rekao, ovoga, da, da... da u većini da. Da se u većini poštuju. Ne znam, nekako ono, mislim da da... (...) Mislim da može, ovoga, još to bolje. Naravno, uvijek može bolje, ali mislim da se u većini poštuju.“

„Znaš i sam da se vjerojatno 99 posto svih tih prava ispunjava...“ (STEM)

„A ja bih rekao da većinom da (poštuju se razvojna prava), ne znam za manje sredine, ali rekao bi da u, da u većim sredinama čak i da.“(STEM)

„...kvalitetno obrazovanje... am, ja, ja, mislim da sva djeca u imaju pravo na kvalitetno obrazovanje, ali, am, također, ponavljam da je u malim selima, malim gradovima, nebitno, tamo je manje, am, kako da kažem, manje mogućnosti“

„Pravo na obrazovanje, s obzirom ... bez obzira na neke probleme koje ima naš školski sustav, imam osjećaj da je generalno dobro implementirano u naše društvo, također i igra i zabava.“

„Razmišljala sam o temi privatnosti, o pravu na privatnost, um, koje je, um, velika tema trenutno s Facebookom i ostalim. Um, mislim da smo zapravo dobro prošli u Europi. Pa, zato što ovdje je velika diskusija i nije sve je dopušteno, am, u usporedbi s drugim državama...“

„...mi smo dobili jednu super opciju da mi biramo između etike i vjeronauka...“

Negativni komentari

Tablica 6. Prikaz kodova unutar podteme Negativni komentari za temu Razvojna prava

Tematska cjelina	Podređena tema	Kodovi
Razvojna prava	Negativni komentari	-utjecaj roditelja na pravo na odabir vlastite vjeroispovijesti -utjecaj školskog kurikuluma na pravo na odabir vlastite vjeroispovijesti -nedostatak kvalitetnog obrazovanja -nemogućnost razvijanja vlastitih darovitosti i sposobnosti -problem prakticiranja vlastite kulture i vjeroispovijesti povezan s povijesnim kontekstom -problem kvalitetnog obrazovanja u manjim mjestima

U Tablici 1. prikazani su kodovi nastali analizom podteme Negativni komentari za grupu prava Razvojna prava. Negativni komentari usmjereni prema problemu nepoštivanja prava djece na odabir vlastite vjeroispovijesti skreću pozornost na ulogu i roditelja, i škole. Ispitanici smatraju da roditelji često ne dopuštaju djetetu da samo odabere svoju vjeroispovijest nego ga već u samim počecima guraju u određenom smjeru, dok je kritika školi usmjerena na obavezan upis vjeronauka (u osnovnoj školi). Jedan ispitanik istaknuo je problem prakticiranja vlastitog jezika i vjeroispovijesti u području smještenom uz hrvatske granice zbog povijesnog konteksta, odnosno Domovinskog rata. Često su komentari bili usmjereni i prema obrazovanju, i dok većina ispitanika smatra da nemamo problem s pravom na obrazovanje, ipak smatraju da imamo problem s kvalitetom obrazovanja, te da se kod djece u školi ne potiče razvijanje darovitosti i sposobnosti, nego se od svih očekuje sve isto. Posebno je taj problem istaknut za manja mjesta i javne škole. Spomenut je i problem odabira srednje škole kod kojeg često želja roditelja igra veću ulogu nego želja djeteta.

„Am, mislim da ovo pravo odabira vlastite vjeroispovijesti i vjerovanja, mislim da u našoj kulturu, ako mi odrastemo uglavnom katolici i naša obitelj na uči da budemo katolici, jer su oni katolici, to jest, kršćani, onda moramo i mi automatski biti kršćani. Što je ono, možda se mi tak ne osjećamo na neki način.“

„Am, pravo odabira vlasate vjeroispovijesti, vjerovanja, mislim da se teško odvojiti (...) od onog što ti roditelji nameću...“

„Pa da, samim time što, kada djeca, hm, počinju odlaziti u osnovnu školu, zapravo oni nemaju toliko prava da odlučuju hoće li ona ići vjeronauk ili neće. (...) Jer sva djeca zapravo moraju ići na vjeronauk iako možda oni nisu ni vjernici, niti ih se pita hoće li slušati o tome nego jednostavno to je obavezno.“

„Pravo na njegovanje svojeg kulturalnog jezika i religije, imam osjećaj kao da je također opet povezano s graničnim područjima, što je problematično...“

„... obrazovanje djetetu treba pomoći u korištenju i razvijanju vlastitih darovitosti i sposobnosti. Mislim da općenito naš obrazovni sustav to ne, ono, ... (smijeh) kod nas to ne postoji. Mislim da kod nas svi imaju ista prava, radiš isto ko i ostali. Nije bitno jel si

dobar u likovnom, matematici, svejedno radiš jednako i od tebe se jednako očekuje. Tako da...“

„...vlastite potencijale u školi ne koriste toliko škole niti nas potiču, nego uglavnom je to, svi moramo jednako raditi i to je to“

„...naše školstvo ne funkcionira na način da baš djetetu pomaže u korištenju razvijanja vlastitih darovitosti nego sve nas nekako stavljaju u isti koš.“

„Imam osjećaj da obrazovni sustav, uzevši u obzir da nije svugdje isti, nemaju svugdje ista, um, sredstva, am, i, am, medije za, za razvoj dječjih talenata svugdje jednako...“

„...mala sela, mali gradovi, nebitno, tamo je manje, um, kako da kažem, manje mogućnosti, ako me razumijete, nego, na primjer, u, u velikim gradovima (...) u malim gradovima i selima, imaju jednu, jednu ili možda dvije škole između kojih mogu birati....,“

„...jako puno roditelja zapravo forsira djecu da idu u gimnazije da bi se školovala na višim stupnjevima, a to nije ono što djeca zapravo žele u dosta slučajeva.“

Iskustvo

Tablica 7. Prikaz kodova unutar podteme Iskustvo za temu Razvojna prava

Tematska cjelina	Podređena tema	Kodovi
Razvojna prava	Iskustvo	-nepoštivanje prava na obrazovanje kod manjina -nepoštivanje prava na obrazovanje do najvišeg stupnja koji može postići -kršenje prava na privatnost

U Tablici 7. prikazani su kodovi nastali analizom podteme Iskustvo za grupu prava Razvojna prava. Sa svojim iskustvima javila su se dva ispitanika. Kršenje prava na obrazovanje i prava na obrazovanje do najvišeg mogućeg stupnja je primjer jednog iskustva ispitanika, te je riječ o nacionalnoj manjini Romima. Iako je kršenje spomenutih prava naglašeno, iz izjave ispitanika može se primijetiti i kršenje drugih prava kada je riječ o prodaji djevojaka i prisilnim brakovima.

„Am, znači, ja sam iz Međimurja i kod, amm, imam priliku biti u doticaju s nacionalnom manjinom, Romima, i mislim da kod njih često zanemareno pravo na obrazovanje kod

djece (...) oni idu u školu, nejdnu svi, am, pa se tu krši pravo. Am, dalje smatram da je sama zajednica koncipirana na način da, am, ne promovira obrazovanje, ni ne dopušta neko daljnje obrazovanje. U smislu da, još možda ostanu u školi koji pohađaju, velika većina, ali ako je dijete, am, voljno ići dalje u srednju školu onda je to pravo zanemareno jer su se često dešavale neke različite stvari, na primjer, prodaja djevojaka u brak, pa, am, prisiljavanje tih brakova... “

Kršenje prava privatnosti je također jedno od spomenutih iskustva koje se tiču kršenja prava djeteta. Ispitanik je ispričao svoje iskustvo razgovora s djecom čiji roditelji, kao vrstu kazne, čitaju njihove poruke na mobitelu.

„Rekla bih da se nekoj djeci oduzima pravo na privatnost jer sam se susrela s djecom čiji bi roditelji čitali njihove poruke s prijateljima kao neki oblik kazne.“

Sugestije

Tablica 8. Prikaz kodova unutar podteme Sugestije za temu Razvojna prava

Tematska cjelina	Podređena tema	Kodovi
Razvojna prava	Sugestije	-ranije dobivanje studentskih stipendija -povećanje broja stipendija - više učiti o različitim religija na vjeronauku -otvorena komunikacija s djecom

U Tablici 8. prikazani su kodovi nastali analizom podteme Sugestije za grupu prava Razvojna prava. Prijedlog kako unaprijediti provođenje prava djece na podršku za pohađanje škole do najvišeg mogućeg stupnja jest povećanje broja stipendija koje se dijele i uplaćivanje stipendija na račun studenta početkom akademske godine, a ne krajem jer, kako su ispitanici naveli, studentima je često problem na početku akademske godine pribaviti sve knjige i pribor za studiranje. Što se tiče prava na odabir vlastite vjeroispovijesti, za kojeg su ispitanici komentirali da se često ne poštuje, predloženo je učenje više različitih religija na predmetu vjeronauk kako ne bi dominiralo gradivo samo jedne religije te da kroz informacije o drugim religijama djeca i mladi mogu raspolagati s više informacija i informirano odabrati vlastitu vjeroispovijest. Drugi prijedlog za bolje provođenje spomenutog prava jest otvorena komunikacija roditelja i škole s djetetom.

„...studentske stipendije (...) ti dođe tek tamo negdje u desetom, jedanaestom mjesecu, a dotad ti trebaš već nabavit svu opremu, knjige, sve što ti treba za biti na fakultetu, a ono stipendija ti dođe, tek onda nekad...“(STEM)

„...povećati količinu tih stipendija i to...“(STEM)

„Am, možda bi se u škole, recimo na vjeronauk, pošto je VJEROnauk (naglašeno vjero), a zapravo učimo kršćanstvu najviše, am, možda bi se trebalo uvesti da se uči o svim različitim vjerama i onda da na taj način možemo više, am, pronaći sebe u nekim drugim stvarima, možda i shvatiti koje vjeroispovijesti smo zapravo, a ne da nas tjeraju da budemo jedna.“

1.4. Zaštitna prava

Ovo poglavlje će prikazati rezultate na temu zaštitnih prava. Bit će prikazani pozitivni i negativni komentari, kojih ima popriličan broj pa možemo zaključiti da su ispitanici i kod ove grupe prava bili prilično aktivni. Također, ovo je grupa prava s najviše navedenih osobnih iskustava ispitanika te su sva iskustva vezana uz nepoštivanje zaštitnih prava.

STEM fokus grupa ponovno nije imala komentara. Navedeno je iskustvo kršenja prava da ako dijete radi, ono ima pravo biti na sigurnom i pristojno plaćeno. Unutar fokus grupe razvila se rasprava vezana za sigurnost djece na Internetu, kao i u nekim drugim fokus grupama. Razgovor nije usmjeren prema temi poštuju li se ili ne prava djece na internetu jer ta prava Konvencijom o pravima djeteta nisu definirana, nego o mogućim opasnostima i manjku zaštite djece u virtualnom prostoru. Sugestije koje su ispitanici STEM fokus grupe predložili vezane su upravo za sigurnost djece pri korištenju različitih tehnologija.

Pozitivni komentar

Tablica 9. Prikaz kodova unutar podteme Pozitivni komentari za temu Zaštitna prava

Tematska cjelina	Podređena tema	Kodovi
Zaštitna prava	Pozitivni komentar	-pravedno postupanje u pravosudnom sustavu -nisu problem u Hrvatskoj

U Tablici 9. prikazani su kodovi nastali analizom podteme Pozitivni komentari za grupu prava Zaštitna prava. Pozitivni komentari na zaštitna prava bili su usmjereni najviše prema

pravu na pravedno postupanje u pravosudnom sustavu za kojeg ispitanici smatraju da se izrazito dobro poštuje te je to primjer prava koje je spomenuto samo u pozitivnim komentarima, odnosno nitko se nije osvrnuo na navedeno pravo u negativnim komentarima. Osim tog prava, niti jedno drugo pravo nije istaknuto. Što se tiče provedbe zaštitnih prava generalno, neki ispitanici smatraju da to nije problematično u Hrvatskoj.

„Hrvatska, am... u tim (...) dječjim pravima i dječjem pravosuđu (...) čak i naprednija recimo od prosjeka. (...) Jako dobro se znaju koja su (prava) i mislim da se, ovoga, ona isto tako poštuju i ovoga, da se to pažljivo gleda i mjeri kada dođe do recimo do toga da, ovoga, dakle, što će se napraviti u kojoj situaciju.“

„...mislim da se u Hrvatskoj definitivno ovo pravo (na pravedno postupanje u pravosudnom sustavu) poštuje i da se ide na dobrobit djece i da se stvarno uzima u obzir njihov danji razvoj i život, i sukladno tome da se donose pravosudne odluke i ja smatram da je pravedno postupanje u pravosudnom sustavu u Hrvatskoj što se tiče dječjih prava.“

„Evo pa ja osobno s njima (zaštitnim pravima) nemam baš, am, neka iskustva, ali mislim da se, am možda čak, am, zaštitna prava recimo poštuju još i više nego ova razvojna.“

„...mislim da nije ni toliko, sve ovo što je navedeno, da nije baš u Hrvatskoj toliko problem...“

Negativni komentari

Tablica 10. Prikaz kodova unutar podteme Negativni komentari za temu Zaštitna prava

Tematska cjelina	Podređena tema	Kodovi
Zaštitna prava	Negativni komentar	-zaštita od druge -zaštita od štetnih lijekova -zaštita ukoliko rade -zaštita od nanošenja boli i zlostavljanja -pomoć djetetu ako je zanemareno (manjine) -problem socijalnih službi

U Tablici 10. prikazani su kodovi nastali analizom podteme Negativni komentari za grupu prava Zaštitna prava. Ispitanici su istaknuli problem vezan uz droge i lijekove koji smatraju čestim među djecom i mladom populacijom. Istaknuli su problem dostupnosti droge mladima

te prečesto prepisivanje lijekova djeci od strane psihijatra. Zlostavljanje djece navedeno je kao problem o kojem se šuti i koji nije prepoznat koliko bi trebao biti, te da manjak povjerenja u sustav može biti razlog zašto se djeca ne otvaraju po pitanju zlostavljanja doma ili u školi. Neki ispitanici ističu kršenje prava na zaštitu za onu djecu koja rade. Smatraju da se često krše prilikom školskih praksi u strukovnim srednjim školama.

„...pravo na zaštitu od štetnih lijekova, specifično taj dio. Dakle, ja mislim da danas... u biti, djeci se daju lijekovi koji im se ne bi trebali davati, u smislu za ADHD i tako možda neki, pod navodnike, bolesti i u biti, od malih nogu djeci daju lijekovi koji nisu preporučeni za njihovo zdravlje pogotovo ne u pubertetskom razdoblju. Mogu imati vrlo velike štetne posljedice tako da mislim da je to jako bitno naglasiti jer se danas ne prakticira svugdje da se zapravo dijete treba zaštititi od tak nekih lijekova.“

„...što se štetnih lijekova tiče, ja ću se sad osvrnuti na psihijatre zato kaj sam s njima upoznata, mislim da bi u periodu od petnaest, šesnaest godina trebali manje dijeliti te lijekove šakom i kapom.“

„Mislim da dobna granica kad djeca počinju koristiti droge je užasno niska postala, Mislim da bi se to trebalo postrožiti više.“

„Nanošenje boli, zlostavljanje, tjelesno, dugovno, seksualno... Mislim da znam više ljudi koji su prošli kroz to nego koji nisu tako da je to isto veliki problem samo nitko to ne prijavljuje ni u kojem smislu. Od djece koje je strah, do majki koje je isto strah.“

„Ja bi se nadovezala da, am, da bi možda prije djeca, am, se povjerila da vjeruju u sustav. Mislim da nije samo problem u djeci nego među tim službama koje vrlo često to, am, ili umanjuju probleme, ili ne znaju adekvatno postupiti pa djeca ni ne vidiju smisao to da, am, se izjasne jer znadu da ništa neće biti, am, riješeno na pravilan način.“

„Pa ja bi se onda još nadovezala na ovo pravo na pomoć ako je dijete bilo ozlijeđeno, zanemareno ili je netko loše postupao s njime (...) romska djeca su tu prvenstveno zanemarena (...) i to je uvijek i u svakoj sredini nekakvi socijalni slučaj gdje su djeca zanemarena ili gdje jednostavno roditelji ne pružaju adekvatnu pomoć, to su najčešće, kao što velim, neki socijalni slučajevi, pa onda mislim da je veliki problem, am, što socijalne službe ne žele oduzimati dijete zato jer je ono u svojoj obitelji...“

„...ako dijete radi ima pravo biti na sigurnom i biti prisojno plaćeno, to isto, pogotovo pri obavljanju školskih praksi u strukovnim srednjim školama“

Iskustvo

Tablica 11. Prikaz kodova unutar podteme Iskustvo za temu Zaštitna prava

U Tablici 11. prikazani su kodovi nastali analizom podteme Iskustvo za grupu prava Zaštitna prava. Nekoliko ispitanika je imalo za podijeliti događaje kojima su svjedočili u kojima se ne poštuju neka od zaštitnih prava poput prava na zaštitu od nanošenja boli i lošeg postupanja, prava na zaštitu od droga te ako dijete radi, prava da bude na sigurnom i pristojno plaćeno.

Jedan ispitanik iz STEM fokus grupe podijelio je svoje iskustvo nepoštivanja prava djece na radnom mjestu na kojem su bili nesigurni uvjeti rada i na kojem smatra da je bio potplaćen.

„...imam primjer i doma, isto, sestru koja ide u srednju školu i vidi dosta toga. Tako da je to danas postalo dosta, postalo dosta, am, čest problem da dođe do neke tuče ili, am, psihičkog maltretiranja, čak i fizičkog o čemu djeca šute kasnije, niti se to ikome prijavi, niti ništa... Tako da dijete to kasnije trpi i zapravo gubi, u biti, to pravo biti zaštićeno.“

„...curica koja, kojoj su doslovno u školi, vrtiću kad je došla, prvo ju je teta umila, od glave do pete oprala zato jer ona nije bila oprana, pogotovo preko vikenda i takve stvari...uopće o djetetu se nije brinulo“

„Ja sam se s marihuanom prvi put susrela u sedmom razredu. Mislim da dobna granica kad djeca počnu koristiti droge je užasno niska postala, Mislim da bi se to trebalo postrožiti više. Mislim da je u sedmom razredu eksperimentirat s marihuanom je apsolutno puno prerano“

„Ja sam završila strukovnu srednju školu i mi smo na svakakva mjesta išli raditi za vrijeme praksa. Mjesta koja nisu baš bila za djecu od petnaest, šesnaest godina, a i radili smo preko 11(sati) što nije po zakonu baš kak spada jer bi kao trebali biti doma do 11. Tako da eto to isto, treba poraditi na tome da se kontrolira gdje djeca idu na posao ili na stručnu praksu ili slično.“

„Mislim, ja znam, tamo kad se, svi su išli u metlice. To je bilo grozno. To, to nije bio, mislim je bilo sigurno, mislim izgoriš od sunca ne znam jel to se broji pod nesigurno, ali ovo pristojno plaćeno.... mislim, nije to iskorištavanje djece ko' u zemljama trećeg svijeta, ali za naše standarde bilo onak' podosta podplać, mislim, potplaćeno...“ (STEM)

Sugestije

Tablica 12. Prikaz kodova unutar podteme Sugestije za temu Zaštitna prava

Tematska cjelina	Podređena tema	Kodovi
Zaštitna prava	Sugestije	-praćenje napretka tehnologije -program koji će filtrirati sadržaj za djecu -poticanje djece na razgovor

U Tablici 12. prikazani su kodovi nastali analizom podteme Sugestije za grupu prava Zaštitna prava. U STEM grupi potaknuto je pitanje zaštite djeteta na internetu i od medijskih sadržaja. Ispitanici predlažu da roditelji drže korak s razvojem novih tehnologija kako bi mogli biti upućeni i zaštititi dijete i navedena je ideja izrade nekog uređaja ili *software*-a koji će automatski blokirati određeni sadržaj djeci.

„...držati korak s tehnologijama jer je to dosta ovaj, mislim, bitno je jer ono svako dijete sad ima pristup internetu...“ (STEM)

„...neki pomoćni uređaj u tehnologijama koji su, kao, kao firewall za takve stvari, recimo da na TV-u možeš instalirati program ili uključiti postavku da svaki put kad je neki naznačeni program za određenu dob djece, da on odmah filtrira to kao nedostupno za dijete...“ (STEM)

U drugoj fokus grupi ispitanik se osvrnuo na problem djece koja šute o problemima zlostavljanja i *bullyinga* u školi predlažući različite poticaje usmjerene prema djeci da se otvore stručnom osoblju u školi.

„Da, (stručne službe u školama) poticati ih (djecu) da se oslobode.“

1.5. Prava sudjelovanja

Posljednje, prikazani su rezultati tematske cjeline Prava sudjelovanja. Kao i u svim cjelinama, bit će prikazani komentari, iskustva i sugestije. Kod ove grupe prava zanimljivo je da imamo samo jedan pozitivan komentar, ali i da samo u ovoj tematskoj cjelini imamo iskustva ispitanika u kojima navode osobne primjere kako je netko poštivao njihova prava sudjelovanja.

U razgovoru o ovoj grupi prava također se povela rasprava o sigurnosti djece zbog prava da sazna informacije s radija, iz novina, knjiga, interneta i drugih izvora koje su važne za dječju dobrobit i da se odrasli trebaju pobrinuti da informacije koje dijete dobiva nisu štetne i pomoći djetetu u pronalaženju i razumijevanju informacija koje treba. Ispitanici su primijetili da je u današnje vrijeme uistinu teško filtrirati informacije i uvijek znati koje informacije su štetne i krive, a koje nisu.

STEM fokus grupa je za prava sudjelovanja komentirala nepoštivanje prava na izražavanje svog mišljenja. Na isto pravo su se osvrnuli i kod sugestije kako poboljšati provedbu i primjenu prava, te i na pravo aktivnog sudjelovanja u svom okruženju.

Pozitivni komentari

Tablica 13. Prikaz kodova unutar podteme Pozitivni komentari za temu Prava sudjelovanja

Tematska cjelina	Podređena tema	Kodovi
Prava sudjelovanja	Pozitivni komentari	-roditelji koji posvećuju pažnju djeci ih poštuju

U Tablici 13. prikazani su kodovi nastali analizom podteme Pozitivni komentari za grupu prava Prava sudjelovanja. Pozitivnih komentara za prava sudjelovanja je daleko najmanje, odnosno samo je jedan koji se odnosi na roditelje i ispitanik smatra da ukoliko roditelji posvećuju pažnju svom djetetu i trude se oko njega, da tada zasigurno poštuju prava na sudjelovanje i potiču ih da ta prava koriste.

„Am, pa većina roditelja koja posvećuju dosta pažnje svojoj djeci trude se, zapravo, ih na svaki mogući način uključiti ih u rasprave i potiču ih“

Negativni komentari

Tablica 14. Prikaz kodova unutar podteme Negativni komentari za temu Prava sudjelovanja

Tematska cjelina	Podređena tema	Kodovi
Prava sudjelovanja	Negativni komentari	-nepoštivanje prava na slobodno izražavanje u školi -neuvažavanje dječjeg odabira sportskih aktivnosti -nepoštivanje dječjeg mišljenja

U Tablici 14. prikazani su kodovi nastali analizom podteme Negativni komentari za grupu prava Prava sudjelovanja. Negativni komentari su se najčešće ticali prava djece na izražavanje svojeg mišljenja i na dodatak tog prava da to mišljenje odrasli trebaju poslušati i ozbiljno razmotriti. Nekoliko puta je spomenuta škola kao institucija unutar koje se ne poštuje to pravo. Uz školu, u istom je kontekstu spomenuta i obitelj.

Ispitanici iz STEM fokus grupe također su se dotaknuli ne poštivanja prava na izražavanje svog mišljenja za kojeg jedan ispitanik smatra da se najviše ne poštuje.

„I rekla bih da su sva ta prava, prava sudjelovanja, vrlo važna za dječji razvoj, am, i da pravo slobodnog izražavanja vlastitih misli, stavova i mišljenja također ponekad nije poželjno u školama.“

„Mislim da je najgore ovo pravo na izražavanje svojeg mišljenja ,a odrasli ga trebaju poslušati, ozbiljno ga razmotriti. (...) Treba, ono, razmotriti to sve, ali eto, to se ne poštuje recimo.“ (STEM)

„Pravo na izražavanje svojih misli, mislim da je to u školskom sustavu jako zanemareno...“

„...djeca ne treniraju ono što žele trenirati, i ne sudjeluju u aktivnostima koje ona žele zbog nekakvih, am, osobnih mišljenja, na primjer, njihovih roditelja o trenerima...“

Iskustvo

Tablica 15. Prikaz kodova unutar podteme Iskustvo za temu Prava sudjelovanja

Tematska cjelina	Podređena tema	Kodovi
Prava sudjelovanja	Iskustvo	-poštivanje prava na slobodno izražavanje u obitelji -poticanje slobodnog izražavanja u obitelji
		-nepoštivanje dječjeg mišljenja -angažman škole oko osiguravanja da učenici nisu izloženi štetnim informacijama

U Tablici 15. prikazani su kodovi nastali analizom podteme Iskustvo za grupu prava Prava sudjelovanja. Za ovu grupu prava ispitanici su ispričali neka svoja pozitivna iskustva kako su se u njihovoj obitelji ili školi poštivala prava sudjelovanja na način da su ih poticali na

izražavanje svog mišljenja, no za isto pravo navedeno je i negativno iskustvo ne poštivanja dječjeg mišljenja kod drugog ispitanika.

„Evo, recimo, ja mogu eventualno u svoje ime govoriti jer za druge obitelji ne možemo zapravo govoriti jer svaka obitelj, i svaka, svaka obitelj je zasebna obitelj. Recimo, za mene, moj su mene učili da slobodno izražavam svoje misli, moja okolina je isto to poticala, odnosno odlazak u školu...“

„Evo moj primjer osobni. Kad god bi, dok sam bila manja, kad bi rekla nekom mišljenje o nekim ozbiljnim temama i pogotovo ako bi se kosilo s mišljenjem drugih onda bi uvijek komentirali: „a ti si balavica a ti ne možeš kao pričati o još takvim stvarima“. I nikad nisu u pravilu ta mišljenja onda uvažena.“

Naveden je primjer samoborske osnovne škole koja regulira korištenje tehnologije na satu, te kako su tableti i slična pomagala koja se koriste na nastavi ograničena tako da je nemoguće skidati igrice i različite druge aplikacije na njih te na taj način služe samo za učenje.

„Ja sam iz Samobora inače, i u osnovnoj školi kod nas je već, znači još kad sam ja išla u osnovnu školu, već smo tad imali uvedena pravila kad ulazimo u razred, moramo imati ugašene mobitele, znači nije bilo korištenja mobitela pod satovima. I sad, am, kad imaju tablete, ti tableti imaju ograničeno, znači ne mogu skidati neke aplikacije za društvene mreže i te neke igrice, nego je, u pravilu, imaju uglavnom prezentacije i stvari koje im trebaju baš za školu.“

Sugestije

Tablica 16. Prikaz kodova unutar podteme Sugestije za temu Prava sudjelovanja

Tematska cjelina	Podređena tema	Kodovi
Prava sudjelovanja	Sugestije	-kvalitetan odnos roditelja i djece -omogućiti djeci aktivno sudjelovanje u okolini

U Tablici 16. prikazani su kodovi nastali analizom podteme Sugestije za grupu prava Prava sudjelovanja. Sugestije su najviše usmjerene prema problemu opasnosti tehnologija. Neki ispitanici smatraju da bi smanjenju opasnosti pomogao kvalitetan i zdravi odnos između roditelja i djece jer će na taj način roditelj znati s kakvim se informacija dijete susreće bez da

mu narušava privatnost. Također se napominje da bi se problem sigurnosti trebao rješavati na globalnoj razini.

Ispitanici iz STEM fokus grupe osvrnuli su se na pravo na slobodno izražavanje svojih misli i pravo na aktivno sudjelovanje u svom okruženju. Što se tiče prava na aktivno sudjelovanje u svom okruženju, prijedlog za bolju provedbu prava jest dopuštanje djeci da određene stvari koje se njih tiču sami odaberu, a kao primjer je navedeno da djeca sama biraju koji će dan imati kakav ručak u školi. U svojoj sugestiji kako poboljšati primjenu i provedbu prava na slobodno izražavanje svojih misli ispitanik se osvrće na ulogu roditelja i smatra da bi svakako trebali poslušati mišljenje djeteta i prokomentirati ga s djetetom.

„...trebao bi se stvoriti neki dobar odnos između djece i roditelja, i mislim da je to već dosta veliki korak da nemaju tolikog problema (...) jer su više u komunikaciji s njima i znaju neke stvari o kojima razmišljaj i neke stvari koje oni saznaju putem interneta i koriste u svakodnevnom životu i na taj način, mislim da bolje mogu kontrolirati, tak da nije zapravo baš kontroliranje, kao nadzor neki, kršenje privatnosti.“

„Recimo da djeca sad imaju, kako ima onaj, kak se zove, predsjednik razreda, pa se onda oni nađu i da onda biraju, recimo jednom tjedno, šta će se jesti u kantini, tj. da se barem nešto, da, da imaju osjećaj, da kao mogu promijeniti.“ (STEM)

„...da se roditelji, da postanu ono osjetljiviji na tu temu, odnosno da poslušaju to dijete, možda ono da, ako i je neka možda glupa ideja da ipak poslušaju, ono da konstruktivno nekako uvjere da to nije dobra ideja ili nešto...“ (STEM)

8. Rasprava

Rezultati istraživanja pokazali su da mladi u Hrvatskoj razumiju prava te da uspješno prepoznaju situacije u vlastitom životu u kojima su se prava djece poštivala ili kršila. Razlika kod studenata društveno-humanističkog fakultetskog usmjerenja i studenata STEM područja se može uočiti u kritičkom promišljanju primjene i provođenja prava djece u društvu općenito, van njihovih osobnih iskustva. Studenti STEM područja imali su značajno manje komentara, i pozitivnih, i negativnih, vezanih za primjenu određenih grupa prava ili pojedinih prava općenito u društvu, dok su studenti društveno-humanističkog fakultetskog usmjerenja često komentirali uspješnu primjenu nekih prava ili određenih grupa prava kod većinskog stanovništva, ali i neuspješnu primjenu prava kod manjinskog stanovništva. Probleme s primjenom i provođenjem prava istaknuli su i za ruralna područja te su komentarima obuhvatili iznimne situacije poput potresa i rizične situacije poput nasilja u obitelji. Zanimljivo je primijetiti kako su studenti iz STEM fokus grupe velik dio ukupnog vremena trajanja fokus grupe posvetili razgovoru o tehnologiji, različitim opasnostima i mogućim rješenjima za probleme vezane uz nju. Takvo odskakanje moglo bi se objasniti time da je ispitanicima tema tehnologije bila najbliža od svih tema o kojima je bilo riječi prilikom izvođenja fokus grupe te da nedostatak komentara u STEM fokus grupi može biti rezultat manje upoznatosti studenata s tom temom.

Rezultati kvantitativnog istraživanja autorice Sukobljević (2021; str. 15) provedenog nad budućim učiteljima, nastavnicima i stručnim suradnicima pokazali su razlike na objektivnoj razini upoznatosti ispitanika s pravima djece između studenata fakulteta društveno-humanističkog i tehničko/prirodoslovnog usmjerenja, dok na subjektivnoj razini tih razlika nema. Na temelju tih rezultata autorica zaključuje da su studenti nastavničkog usmjerenja društveno-humanističkog područja objektivno bolje upoznati s dječjim pravima nego studenti nastavničkog usmjerenja tehničko/prirodoslovnog područja. Rezultati su također pokazali manju razinu informiranosti o pravima djece kod studenata tehničko/prirodoslovnog usmjerenja u odnosu na studente društveno-humanističkog usmjerenja što je povezano s njihovom objektivnom upoznatošću s tom tematikom. Imajući na umu razlike istraživanja, ali uzimajući u obzir rezultate istraživanja autorice Sukobljević (2021), razlika vidljiva u istraživanju prezentiranom u ovom radu između studenata društveno-humanističkog područja i STEM područja, odnosno razlika u njihovoj sposobnosti da kritički promisle o primjeni prava djece općenito u društvu, može biti posljedica manje upoznatosti studenata STEM područja s pravima

djece. Kao dodatni argument može poslužiti i primijećeni skok u angažmanu sudionika STEM fokus grupe na temu utjecaja tehnologije na dobrobit djeteta.

Osim uvida u znanje i iskustva mladih o pravima djece, ovo istraživanje dalo je vrijedne rezultate o primjeni prava u praksi. U rezultatima možemo primijetiti problem primjene i poštivanja prava djece kod djece koja su pripadnici nacionalnih manjina, posebice romske nacionalne manjine. Uistinu, taj problem u društvu postoji (UNICEF, 2021; Klasnić, Kunac, Rodik, 2020; Zec, 2020) te s ciljem unaprjeđenja statusa romske nacionalne manjine u hrvatskom društvu svakih nekoliko godina Vlada Republike Hrvatske objavljuje dokument pod nazivom Nacionalni plan za uključivanje Roma (zadnja publikacija je lipanj 2021. za razdoblje od 2021. do 2027. godine). Iskustvo ispitanika fokus grupe o prodaji djevojčica u brak i nepoštivanje prava na obrazovanje može se potvrditi UNICEF-ovim (2021) godišnjim izvještajem za Hrvatsku u kojem su glavni razlozi za napuštanje srednjih škola kod djevojčica romske manjine povezani s brakom i majčinstvom. U istom izvještaju (UNICEF, 2021) navedeno je da je pristup zdravstvenoj skrbi adekvatan ali postoji problem vezan za nejednak pristup specijalističkim uslugama djeci iz ruralnih područja što je također problem istaknut u istraživanju. Također možemo u rezultatima uvidjeti potrebu za regulacijom lijekova koji se prepisuju djeci kao i za posvećivanjem pažnje dostupnosti droge maloljetnim osobama. Na problem vezan za konzumiranje droge i drugih štetnih stvari osvrnula su se i sama djeca u istraživanju autorica Miharija i Kuridža (2011) gdje su rezultati pokazali da više od polovice ispitanih mladih konzumiranje droge, alkohola i cigareta smatra jednim od glavnih problema mladih u Hrvatskoj.

Kod prava sudjelovanja ispitanici su istaknuli školu i obitelj kao mjesta u kojima se ne poštuje navedena grupa prava. Prema istraživanju Tomić (2016) rezultati pokazuju da nastavnici na određene načine poštuju prava djece na sudjelovanje, no da tu ima prostora za napredak. Razlika u rezultatima može se objasniti različitim područjima obuhvaćenim istraživanjima jer postoje razlike u primjeni prava sudjelovanja u urbanim i ruralnim sredinama (Miharija, Kuridža, 2011).

9. Zaključak

Miharja i Kuridža (2011) u svom istraživanju navode citat djeteta ispitanika „Djeca možda i imaju svoja prava, ali koja odrasli zaborave“. Nažalost, ovo istraživanje je pokazalo da ta tvrdnja doista vrijedi za neka prava. Naime, rezultati ovog istraživanja i drugih navedenih u raspravi (Sukobljević, 2021; UNICEF, 2021; Klasnić, Kunac, Rodik, 2020; Zec, 2020, Miharja, Kuridža, 2011; Tomić, 2016) pokazuju da što se tiče poštivanja i provođenja prava djece, situacija u Hrvatskoj nije dobra te se nerijetko neka prava „zaborave“.

Konvencija o pravima djeteta važan je dokument koji djetetu pristupa kao subjektu s pravima te kao pravni akt obvezuje stranke da podrže odredbe njome propisane (Maleš, 2001). Važnost postojanja i poštivanja prava vuče se kroz cijeli rad te rezultati koji ukazuju na nepoštivanje prava na preživljavanje, kojima se izriče ono osnovno da dijete preživi kako bi se daljnja prava uopće mogla primijeniti, zasigurno su problematični. Postojanje osobnih iskustva ili situacija kojima su ispitanici svjedočili, vezanih za nepoštivanje prava u svakoj grupi prava, također je problematičan podatak.

S druge strane, na temelju istraživanja možemo utvrditi da slika nije u potpunosti crna te da su mladi u Hrvatskoj podijeljenih stavova vezano za prava djece. Osim negativnih, važno je spomenuti postojanje i pozitivnih komentara, kao i toga da u nekim slučajevima dolazi do preklapanja pozitivnih i negativnih komentara za ista prava, tako da ne možemo govoriti o nepoštivanju svih prava, ali možemo zaključiti da u svim grupama prava postoji prostor za napredak kada je u pitanju poštivanje i provođenje tih prava.

Prostor za daljnji napredak i potrebu za daljnjim istraživanjem ovog područja možemo vidjeti i u ograničenjima ovog istraživanja. Ograničenje istraživanja svakako je premala zastupljenost STEM fokus grupi da bi se dobila potpuna slika iskustva i znanja studenata tog usmjerenja. Od sedam provedenih fokus grupi samo je jedna fokus grupa grupa sa ispitanicima iz STEM područja. Također je ograničenje što se istraživanje provodilo *online* te što su se desili šumovi za vrijeme govora ispitanika, kao i slučajna upadanja u riječ zbog nemogućnosti da se osobu vidi i zapazi želja za komentiranjem. Također valja spomenuti i nemogućnost uključivanja mikrofona kod nekih ispitanika koji su zatim svoje komentare pisali u grupni *chat*.

Većina istraživanja u Hrvatskoj koja se bave pravima djece usmjerena su prema nastavnicima ili zdravstvenim djelatnicima, dok istraživanja mladih ili odraslih općenito ili van navedenih zanimanja gotovo da i ne postoje. Iz tog razloga je ovo istraživanje vrijedno, ono daje uvid u znanje, iskustva i stavove mladih uz podjelu na društveno – humanističko područje i STEM područje.

Rezultati su pokazali kako postoji razlika između studenata navedenih područja te je to nalaz vrijedan daljnjeg proučavanja i jasni pokazatelj razlika na kojima je potrebno raditi.

Ovo istraživanje obuhvatilo je iskustva i komentare mladih vezane za nepoštivanje i poštivanje prava djece što su vrijedni podaci kod praćenja pozitivnih pomaka i prostora za napredovanje. I kao posljednje, sugestije navedene od ispitanika iznimno su vrijedan izvor ideja koje bi mogle poboljšati i/ili unaprijediti provođenja mjera. Kao primjer možemo navesti sugestiju za uključivanje djece kod odabira redoslijeda hrane u kantini ili slične male pomake kod uključivanja djece u školi, pomicanje stipendija za studente na početak akademske godine, kvalitetnije informiranje o drugim religijama na vjeronauku itd.

Imajući u vidu utvrđeni nedostatak sličnih istraživanja i uzevši u obzir rezultate i ograničenja ovoga istraživanja, kao i njegove rezultate, možemo zaključiti da je riječ o temi koja je važna i koju je potrebno dalje istražiti u svrhu stvaranja okoline u kojoj su djeca sigurna i zbrinuta, unutar koje se mogu razvijati i djelovati te na taj način zajedno s odraslima graditi budućnost.

10. Literatura

- Bjelobradić, A. (2021) *Uloga roditeljstva u ostvarivanju prava djece u sportu*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
- Boko, A. (2021) Zaštita privatnosti djece u hrvatskim medijima: propisi i praksa. *Mali Levijatan: studentski časopis za politologiju*, 8(1), 161-174. <https://hrcak.srce.hr/265901>
- Borić, I. (2020) Mogućnosti lokalnih zajednica u ostvarivanju dječjih prava iz perspektive djece. *Paediatrica Croatica*, 64(2), 111-121. <https://hrcak.srce.hr/243768>
- Buljan Flander, G., Čorić, V. i Štimac, D. (2008) Iskustvo, znanja i stavovi liječnika primarne zdravstvene zaštite u Republici Hrvatskoj o zlostavljanju i zanemarivanju djece. *Suvremena psihologija*, 11(2), 313-328. <https://hrcak.srce.hr/81551>
- Cagliari, P. (2013) Sudjelovanje dokazuje prava. *Djeca u Europi: zajednička publikacija mreže europskih časopisa*, 5(9), 6-7. <https://hrcak.srce.hr/clanak/213559>
- Cots, J. (2009) Fokus na Eglantyne Jebb i Ženevsku deklaraciju. *Djeca u Europi : zajednička publikacija mreže europskih časopisa*, 1(2), 31-32. <https://hrcak.srce.hr/144548>.
- Feldman, R. (2020) *Odrednice stavova nastavnika prema dječjim pravima*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
- Feshbach, D.E. i Feshbach, S. (1978) Toward an Historical, Social and Developmental Perspective on Children's Rights. *Journal of Social Issues*, 34(2), 1-7.
- Fletcher, A. C., Elder, G. H., Jr., i Mekos, D. (2000) Parental influences on adolescent involvement in community activities. *Journal of Research on Adolescence*, 10(1), 29-48.
- Grmuša, T., Tomulić, A.M. i Anđelić, V. (2019) Zaštita privatnosti djece i maloljetnika na društvenoj mreži Facebook: navike i iskustva roditelja. *Communication Management Review*, 4(1), 78-97. <https://hrcak.srce.hr/223654>
- Herceg-Gogić, K. (2019) *Dječja prava u medijima – kršenje, zaštita i novinarska praksa u Hrvatskoj*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.

- Hrabar, D. (1994) Prava djece u obitelji. *Revija za socijalnu politiku*, 1(3), 263-267.
<https://hrcak.srce.hr/29717>
- Homa, M. (2020) *Kršenje prava djece u hrvatskim medijima*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- Ilibašić, G. (2021) *Poštivanje dječjih prava u kontekstu dječjih vrtića*. Split: Sveučilište u Splitu.
- Jiang, X., Kosher, H., Ben-Arieh, A. i Huebner, E.S. (2013) Children's Rights, School Psychology, and Well-Being Assessments. *Social Indicators Research*, 117(1), 179-193.
https://www.researchgate.net/publication/257664463_Children's_Rights_School_Psychology_and_Well-Being_Assessments
- Klepić, A. (2021) *Nastavnička uvjerenja i podržavanje participativnih prava učenika*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
- Kletečki Radović, M., Vejmelka, L. i Družić Ljubotina, O. (2017) Učinak siromaštva na dobrobit i kvalitetu života obitelji iz perspektive djece. *Ljetopis socijalnog rada*, 24(2), 199-242. <https://hrcak.srce.hr/192737>
- Klasić, K., Kunac, S. i Rodik, P. (2020) *Uključivanje Roma u hrvatsko društvo*, Zagreb: Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.
- Klobučar, I. (2021) *Seksualizacija djece u medijima*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
- Kopić, Ž. i Korajac, V. (2010) Djeca i djetinjstvo u dokumentima o pravima djece. *Life and school: journal for the theory and practice of education*, 56(24), 45-54.
<https://hrcak.srce.hr/63277>
- Liaqat, M, Awan L.R., Liaqat, I., Asghar, S. R. (2018) Assessment of Child Rights Awareness among Pediatric Doctors and Nurses in Tertiary Hospitals, Lahore. *International Journal of Caring Sciences*, 11(3), 1623-1630.
- Maleš, D. (ur.) (2001) *Konvencija o pravima djeteta*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.

- Miharija M., Kuridža B. (2011) *Mišljenja i stavovi djece i mladih u Hrvatskoj. Istraživanje o dječjim pravima među djecom osnovnoškolskog uzrasta – rezultati*. Zagreb: UNICEF.
- Office of the United Nations (2007) *Legislative History of the Convention on the Rights of the Child*. New York i Geneva: United Nations.
- Petani, R. i Mijić, J. (2009) Percepcija poštivanja prava djeteta u obitelji kod mladih – prikaz empirijskog istraživanja. *Acta laderina*, 6(1), 35-54. <https://hrcak.srce.hr/190068>
- Rogers, C.M. i Wrightsman, L.S.(1978) Attitudes toward Children's Rights: Nurture or Self-Determination?. *Journal of Sociak Issues*, 34(2), 59-68.
- Sladović Franz, B., Kregar Orešković, K. i Vejmelka, L. (2007) Iskustvo života u dječjem domu: kvalitativna analiza izjava mladih. *Ljetopis socijalnog rada*, 14(3), 553-578. <https://hrcak.srce.hr/clanak/29436>
- Sukobljević, T. (2021) *Odrednice stavova prema dječjim pravima kod budućih obrazovnih djelatnika*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
- Širanović, A. (2016) *Poštivanje prava djeteta kao pokazatelj kvalitete odnosa učenika i učitelja*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
- Tomić, J. (2016) *Participacija učenika u srednjim školama*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
- UNICEF, WHO i The World Bank (2021) *Levels and trend sin child malnutrition: key findings of the 2021 edition of the joint child malnutrition estimates*. New York: United Nations Children's Fund.
- United Nations (1989) *Konvencija o pravima djeteta*, prev. V. Spajić-Vrkaš, Službeni list SFRJ, br.15/1990.
- Ursin, P.K. i Haanpää, L. (2018) A Comparative study on Children's Rights Awareness in 16 Countries. *Child Indicators Research*, 11(1), 1-19.
- Vuk, L. (2020) *Prikaz djece s teškoćama i osoba s invaliditetom u medijima*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. *Narodne novine*, br. 10/2019-207.

Zec, T. (2020) *Unaprjeđenje položaja djece Roma u odgoju i obrazovanju u Baranji*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.

Žurić, M. (2021) *Povezanost stavova o dječjim pravima sa stavovima prema rodnim ulogama djece kod budućih obrazovnih djelatnika*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.

Internetski izvori:

Our Founder: Eglantyne Jebb (2019). Pribavljeno 27.7.2022. s adrese https://www.savethechildren.org/us/about-us/why-save-the-children/eglantyne-jebb?fbclid=IwAR0aCHonSLZ7K4ZWfx6IyOXv9COBU_Ft945unuuJazTRO6--oI0oWd62o-A.

Sharro, D., Hug, L., Liu, Y. i You, D. (2020) Levels & Trend sin Child Mortality, *online* izvještaj. Pribavljeno 20.7.2022. s adrese https://cdn.who.int/media/docs/default-source/mca-documents/child/levels-and-trends-in-child-mortality-igme-english_2020_.pdf?sfvrsn=ad8e0376_1&download=true.

UNICEF (2021) Country Office Annual Report 2021 – Croatia, *online* izvještaj. Pribavljeno 23. 8.2022. s adrese <https://www.unicef.org/media/115946/file/Croatia-2021-COAR.pdf>.

UNICEF (n.d.), Konvencija o pravima djeteta. Pribavljeno 26.7.2022. s adrese <https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta>.

UNICEF i WHO (2018) Drinkig wather, sanitation and hygiene in schools: Global baseline report 2018, *online* izvještaj. Pribavljeno 20.7.2022. s adrese <https://washdata.org/sites/default/files/documents/reports/2018-11/JMP%20WASH%20in%20Schools%20WEB%20final.pdf>.

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske (2021) Nacionalni plan za uključivanje Roma za razdoblje o 2021. do 2027. godine. Pribavljeno 25.8.2022. s adrese <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/NPUR%202021-2027/Nacionalni%20plan%20za%20uklju%C4%8Divanje%20Roma.pdf>

WHO (2018) Taking Action on Childhood Obesity, *online* izvještaj. Pribavljeno 20.7.2022. s adrese <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/274792/WHO-NMH-PND-ECHO-18.1-eng.pdf>.